LUIGJ GURAKUQI

VJERSHA

me një jetëshkrim të shkurtë

prej

Gjikam

BKSH

Arte Grafike LATERZA & POLO
BARI (Italí) - 1940 - XVIII

BKSH

LUIGJ GURAKUQI

BKSH

BKSH

LUIGJ GURAKUQI

VJERSHA

me një jetëshkrim të shkurtë

prej

Gjikam

BKSH

Arte Grafike LATERZA & POLO BARI (Italí) - 1940 - XVIII

Pronë letrare e botuesit

Gj. Kamsi - Tiranë

BKSH

U-shtyp n'Italí

PARATHANJE

Për të parën herë vjershat e Luigj Gurakuqit dalin në dritë të përmbledhuna në nji vëllim të posaçëm.

I mblodhem, të shpërndame si q'ishin aty këtu, ndër revista e libra të kohës.

Rrjeshtimin e bâmë mbas nji rendi e nji kriteri qi e gjykuem mâ të mirë e mâ të pelqyeshëm, tue sjellë ato ndryshime alfabeti dhe at njisí, sidomos orthografije, qi leu e u-pjek mâ vonë në udhëheqjen a Tij, si dihet e dishmohet nga shkrimet qi mbrapa ka lânë.

Oroet qi Gurakuqi u-shtoi vjershavet të veta, i vumë në fund të seciles, ashtu si i gjetme të bâme prej Tij.

Datat nuk mujtem me i pasë të gjitha, por ato q'i gjetem të shenjueme, i vûme përposhtë të çdo vjershe.

Në mbarim, nji radhue kronologjik i të gjitha vjershave të vëllimit, dëften, me rend, të gjithë veprën poetike të Gurakuqit.

Nuk mund të thomi se i kemi mbledhë të gjitha. Të tjera mund të dalin mâ vonë prej atyne q'i dijnë dhe i ruejnë e do t'u a dijmë fort për nderë po të na i njoftojnë.

Kemi shtue, edhè katër vjersha qi i kanë kushtue poetent e shkrimtarët mâ në zâ të Shqipnís, të cilët dishmojnë në mënyrë të dukëshme e në kohë të ndryshme, vlerën e naltë t'artit poetik dhe të ndiemen atdhetare të Luigj Gurakuqit.

Nji e i vetëm ka qenë qellimi i ynë në ketë punë.

Të këtij mêndatari të naltë, të këtij Atdhetari të pastër e të madh të Shqipnís, me fillue me u-dhanë, me ânë dokumentash të saktë,

BKSH

Shqiptarëvet qi mbajnë të gjall kujtimin e të Mëdhajve t'onë, atyne qi s'e kanë dhe breznís së ré qi don m'u rritë në besën e tyne, nji njoftim t'imtë e të plotë, të jetës mêndore e morale të Luigj Gurakuqit, të mundit të cenëshëm dhe të përpjekjes së naltë për m'u shprehë dlirët e fuqishëm, me pasunue me visare të reja arti e bukurije gjuhën amtare, me kallë në zêmrat e në mêndet shqiptare dashnín për Zot e Atdhé, për vepra të mbara e bujare.

Gjon Kamsi
(Gjikam)

BKSH

LUIGJ GURAKUQI

Leu më 20 fruer 1879.

Mësimet i nisi dhe i kreu, si ato të fillores e të gatimores, ashtu të gjimnazit, në Kolegjën Saverjane të Shkodrës, në gjuhën italishte e nën drejtimin e nji edukatori fort në zâ, Atë Luigj Mazza S. J.

Qyshë i vogël squhesh për mênd e cenë, ndër këndime qi i pat përherë të dashtuna dhe i ndoq me zell e kujdes.

Trilli vjershtar qyshë atëherë e kishte pushtue, dhe, hove hove, në shkollë për mësim e me shokë për argëtim, bânte vjersha tue ua kushtuem atyne.

Janë këto vjersha të ruejtuna edhè sot, prej nji shoku të tij shkolle, me kujdes e zêmër besniku.

Por vjershat i bânte në gjuhën e mësimit: italisht.

Pse?

Në Shkodër, duhet dijtë, të gjitha shkollat e hueja edhè ato të mbajtuna prej Austrís, si ishte Kolegja Saverjane, me përjashtim të shkollës fillore françeskane në gjuhë shqipe, kishin për gjuhë mësimi italishten.

Arësyeja ishte natyre tregtare se sa politike.

Perandorija e Austrís kishte trashigue prej Republikës së Venedikut të gjith bregun e Ilirís, me të gjitha marrëdhanjet tregtare e detare.

Edhè Shkodra ndêj deri vonë nën sundimin venedikas e marrëdhanjet tregtare e kulturore vazhduen të jenë të ngushta edhè mbrapa, si ra nën sundimin e Osmanllís.

Perandorija e Austrís muer mâ vonë, mprojtjen e popullit katolik shqiptar, për t'a pështue nga salvimet e Turkut.

Kështu shkollat vazhduen, në Shkodër, të kenë për gjuhë mësimi italishten e cila mbahesh gjuhë tregtije e kulture për popullin e të gjith bregut t'Adries, në gjithë Lindjen e sundueme prej Republikës, dhe kishte atëhere nji të përhapun gjeografik qi sot, nga ndrrimet politike edhè, të këtyne kohëve të mbrame, nuk e ka mâ.

Prandej në gjuhën e mësimit përkëtheheshin edhè mendimet.

Hartoi vjersha italisht si edhè latinisht.

Janë tri elegjí latine qi edhè sot lanë pa mênd kêdo, për moshën e tij, qi i mêndoi dhe i shkroi me aqë mjeshtrí e art.

Si kreu mësimet gjimnazore në Kolegjën Saverjane, vazhdoi, ato të liceut, në Kolegjën italo-shqiptare të Shën Mitrit të Kalabrís e në Kosencë u diplomue.

Këtu la kujtimet mâ të bukra të vullndetit të fortë e të mendes së tij të naltë.

Si në kohët e studimit ashtu të pushimit u-pa përherë i rrethuem me libra, e ditë e muej ndry n'odë, aqë sa për nji kohë qe dyshue, për shëndetin e tij të ligësht.

Mësonte atëherë gjuhë shqipe n'at Kolegjë, Poeti i madh italo-shqiptar, Jeronim De Rada, i cili me êmnin e vet ndritte atë votër kulture, kû mësohej dhe rritej djelmënija në dashtënín e pasundueshme të lirís, qi veprat e Homerit, të Plutarkut e të Tirteut, qi aty studjoheshin me nji nxehtësí të rrallë, ia flakshin në shpírt.

« Kam pasë nderin — shkruente nji herë — me qenë afritë prej Plakut të nderuem Jeronim De Rada. Tue u-gjetë përpara t'âmblit kangatar të *Milosaut*, të *Skanderbeut Pafanë*, tue ndie qortimet e këshillat e tija, tue ndigjue zânin e tij të fikët, qi bâhej mâ i plotë, e tue pa syt e tij të mekun kah ndezeshin e shkelqeshin, tue permêndë Shqipnín, unë gjith permallue, nuk mujta me u ndalë pa lëshue, bashkë me dy pika lot, nji të puthun të nxehtë mbi at dorë qi punoi sa e sa për Atdhé...! ».

Prej Kosencet kaloi në Napoli për studime të nalta.

Mërrijti këtu me shpirtin e soditun nga fantazmi i liris s'atdheut, qi po vuente robnín mâ të zezë nën kthetrat Osmane; i porositun tu profesori Zef Sqirò dhe Atë Gjerard Konforti, italo-shqiptarë të dy, vjershtar në zâ i pari, atdhetarë të flakët si njeni tjetri.

U shkrue në fakultetin e mjeksis qi e ndoq me kujdes e fryt të madh.

Por mendimi i lirís s'Atdheut, ishte flakë qi shkelqente, me nji dritë të gjallë, at zêmër djali dhe aqë sa me e bâ me lânë studimet, qi i kishte fort për zêmër e ndër të cilat dallohej.

E Atdheut i u-kushtue me gjith shpírt, me të gjitha fuqít djaloshare, me të gjithë pasunín e mendes së tij të naltë.

Shqipnija ishte nji tokë e lânun për pêsëqind vjet djerr.

Shqiptarët, shumica, të fjetun në mende e të pîtë në zêmër.

Atdheu i lirë, andërr e nji pakice së mësueme, e nji pakice së pasundueshme.

Lypej, prandej, nji vullndesë guximtare, për me zgjue mendet e me ndezë zêmrat e me bâ qi të veprojnë drejtë nji ideali të përbashkët, për nji Atdhé të lirë e mvehte.

Ish punë kryesisht mësuesi e kangatari të lavdís e të trimnís së moçme, për t'i bâ lavdi e trimní të ré.

U-bâ mësues, luftar e rà deshmor i Atdheut.

Arsimi i popullit ia lodhi menden që në fillesë.

Shkolla, fark' e madhe e nji ushtrije qi të përtrîjë kombin qyshë në themele.

I u-vû punës, shkrimevet të bukra e të vlefshme.

Shkroi si pak kush, pse shkroi për të gjithë Shqiptarët, pse të gjithë desht me i bashkue në nji gjuhë letrare të vetëm, shêj i njisís së Kombit.

Në Shkumbî, në « kërthizë të Shqipnís », briti me sa zâ pat, nëpër shkrime e botime të veta.

E zânin e pat të fortë e të kulluet si uji i krojevet t'ona.

Abetarë, libra këndimi e mësimi për shkolla; Shkolla Normale e Elbasanit; Komisija Letrare e Shkodrës, janë shkallët ari të nji ngjitjes së madhënueshme kah kreshtët e lavdís së tij.

E përse « gjuhën shqype e njofti mâ mirë e mâ këthelltë se çdo shqyptar » (Àt Justin Rrota) s'kish mbledhí e çâshtje gjuhe kû mos të gjindej, mos të mirrte pjesë, mos të ngulte mendimi e gjyqi e tij.

Në nji moshë faret të re, njizet vjeç, hyni pjestar i Shoqnís Letrare « Bashkimi », themelue në Shkodër prej Abatit të Mirditës, Emzot Prenk Doçi, burrë i dijtun e luftar i njoftun i liris arbnore.

BKSH

Janë të kësaj kohe dy abetarët, njêni i shtypun në Napoli e tjetri në Bukuresht e librat e këndimit për msojtore filltare të Shqipnís.

« Vargënimin » abecén e poetëvet, ai vetë poet, ia kushtoi poetit të « Lahutës » qi kështu djelmënija shqiptare e dhânun mbas artit të Febit, të mësohej e të frymsohej n'artin e Fishtës.

E thotë vetë në ketë *ode safike* « Pengu i Nderimit », vû në të parat faqe të « Vargënimit »:

16) *Ah po! Ty due t'a pshtes, pse hija e jote*
Mungesat do t'i a mblojë, çmim do t'i apë;
Jo vlera e vet, por êmni i yt nper botë
Do t'a përhapë.

17) . . . . . .
. . . . . .
E do të xejë të rijt, mbas shembllit t'and me krye
Vepra t'amëshueme.

Qe poet.

Vjershoi ambël e lehtë edhè kur përktheu.

Vjershoi pak, por cilsija e mundi sasín.

Fjalët qi përdori s'qenë as të çmueshme as të rralla.

Qenë fjalë të të gjithëve, të popullit, të rapsodëvet e të shkrimevet të shêjta shqipe.

Por të bashkueme ashtu si mêndja ia mësoi e zêmra ia dikoi, dhanë at dukë e hijeshí, at tingllim të veçantë, qi edhè sot kanë.

Bânë vargjet ndër mâ t'amblat, qi gojë shqiptare mund të këndojë, e ndër mâ të kryemet mirë, qi gjuha shqipe njef.

Vargje muzikore, përftyrimesh t'ylberta.

Nji andërr, nji andërr e bukur rinije:

8) *Era, tue shkelë mbi lule pa lânë gjurmë,*
Me flokët e mij tue luejtë
Shkonte; vetë flêjshe... Engjujt, pa bâ zhurmë,
Zdrypëshin nën krahë me m'ruejtë!

(*Qindresa*)

BKSH

Renkime e lot:

25) *Sot neper neje t'grremçave t'morrizit*
Korbaça e huta vrrasin shtjerrtë e thershëm
E i mlojnë bylbylave notat e parrizit.

26) *E t'zânave nder kroje t'kjartë e t'ndershem*
Ku lahej pâci e mate zogjt Qyprina
Sot bertet bretku me zâ të shkyem e t'mndershem.
(*Deka e Zânavet*)

Mandej shpresë e ngushëllim qi ndrisin netët e errëta:

11) *Ah, jo... Shqyptari â prap skyfer skyferit*
Si dikur ish; por në zêmer kaq perkitun
E ka ky zâ i yt, sa të gjith nji herit
Kanë mbetë të çuditun.

12) *E, sikur në pyll bylbyli, prej agimit*
Notat e veta dridhë, qi bishët perkulin,
Zogjt tjerë përpara tij, si prej nderimit
Zânin të gjith ulin,

13) *Edhè Shqyptarët ashtu; ç'at herë qi ushtima*
E Lahutës s'ate nisi me tingllue,
Shuen kângen të gjith e, sjellun kahë Zadrima
Xûn me ndigjue.
(*Pengu i Nderimit*)

Nji persosëní stili e trajte, lemun nga nji drejtëpeshim dritash e ngjyrash, nga ndjenja e masës, nga ajo « proportione » qi i madhi Leonardo e thirrte të hyejnueshme, bânë at pikturë poetike qi si në vjershë ashtu në prozë, shifet në çdo shkrim të tij.

Nji prozë të madhënueshme qi s'e ka shoqen për shka të bukur e të naltë mund të burojë prej nji zêmre qi ndieu e rrahi vetëm për Atdhé.

« Mvehtësija e Shqipnís » âsht nji e tillë:

« E andërruene nga vjershtorët e e dëshiruem vetëm nga zêmrat e djeguna të disa pak atdhetarëve, që vuenin e dirgjeshin nepër burgjet e errëta e që qanin e renkonin nepër shkretinat e largëta të

dëbuem nga Atdheu i dashun, mvehtësija e Shqipnís na dukej të gjithëve si nji dëshir i pa arrijshëm, si një dhuratë tepër e çmueshme për vorfënín t'onë, si një pemë e ambël, e shijshme, të cilën Perendija u a kishte ndaluem Shqiptarëve të mjerë ».

E tjetra « Ave, Caesar! » të nji radhoji të gjatë:

« Të falem, o Mbret! brohorisin sot an'e kand të gjitha malet e fushat, të gjitha projet e zallet e Shqipnís jetike, që për aqë kohë kishin mbetun pa zâ, të shtypuna e të mbulueme nën hijen e zezë e nën barrën e randë të robënís së huej! ».

« Ave, Caesar! U përgjigjen sot duke thirrë me gëzim an'e mb'anë të gjitha fiset shqipëtare, që për pesëqint vjetë të gjata kishin rrojtun në të zí e në mjerime pa mundun kurrë të hapin zêmren e tyne në gas! ».

Kudo shifet ajo lidhní e bukur e nji zêmre fisnike, plot atdhedashní, e nji syni të vrejshëm e nji arti të mrekullueshëm.

Këto ia fali natyra, por me to mandej fitoi gjykimin e hollë të nji filologu qi din se historija e fjalës âsht historija vetë e kombit, pse nepër tê — trajtim, përhapje e ndryshime ndër mote — koha e kalueme bâhet e tashme në ndergjegjen kombtare.

Prandej, kujdesi i posaçëm i pastrís dhe i vetívet të mira të gjuhës shqipe, qe për tê, shka mâ mirë do të mbante lidhë, kohen e tashme me kohën e kalueme, plot lavdi, mbi të cilën u-mbështet Kombi për me dalë në dritë, i lír e mvehte e mbas së ciles duhesh të përtrîhej.

Me ketë pajë mendore të naltë, perfaqësoi Shkodrën dhe Shqiptarët e Italís në Kongresin Kombtar t'Alfabetit, q'u mbajt në Monastir më 10 Nanduer 1908, posa u-shpall konshtituta turke, i cili shkriu, në nji alfabet të vetëm e kombtar, alfabetet e ndryshme e të shumnduershme, me të cilat, deri atëherë, shkruhej gjuha shqipe.

E qe hapi i parë.

Mbas gjurmave të këtij hapi të parë kombtar qi ndriti veprën e Monastirit, u-ngreh në breg të Shkumbinit, n'Elbasan, e para Shkollë Normale Shqipe.

Drejtuer qe Luigj Gurakuqi, puntuer i palodhëshëm i kësaj farke lerimtare trajtuese mësuesish, përhapës të mendimit kombtar, të shkrojavet shqipe.

Vepër madhështore, randsije të madhe politike, pse me anë të saj ngjallej ndjenja e atdhedashnís në popull, zgjoheshin zêmrat mbetun për gati pesë qind vjet fjetë.

Turqit e rij u-tremben nga vepra e nga burri, qi kish drejtimin dhe prandej mbyllen Shkollën Normale.

Por fara ish hjedhë në tokë të begaçme për me dhâne pêmën.

Ishin njiqind e pesëdhetë luftarë të rii, flakë në zêmer e flamur në ball, qi u-përhapen an'e mb'anë të Shqipnis për të shpallë fjalën e ré të lirís s'Atdheut, per të thye vargojt e robnimit shekulluer të zí.

E me ta radhe të reja, çuen kryet per me i dalë zot shkrojavet shqipe, kundra Stambollit e trathtarëvet t'Atdheut qi dojshin të shkruhej gjuha e Kombit me shkroja arabishte, të turqizojnë shqiptarin edhè në shka i kish mbetë zâ i shêjt i fisit, dhe kënduen kangën e zgjimit kombtar.

Shqipnija duel mvehte e vepra arsimore e Luigj Gurakuqit vijoi të jetë në duer të tija. Kësaj herë si Minister Arsimi i së Parës Qeveri Kombtare në Vlonë.

Ishte vjeti 1912.

Asht i kësaj kohe nji radhue i plotë librash shkollorë për pesë klasët fillestare, shtypun n'Athinë prej nji êmni qi mshehej nên këto dy shkroja: D. H. — Dhori Harito, gjinokastriti —, por kû dora e vlerët e Luigj Gurakuqit zblohet, nga ai stil i veçantë i tij, nga ajo toskënishte e qirueme, qi ai aqë mirë e dinte, si në fjalë ashtu në shkrim.

Këta merret vesht mbrapa dhe forcohet, edhè mâ mirë, kur librat dalin në Doganën e Vlonës, kohën e Qeverís së Përkohëshme.

I kish punue së bashku me Dhori Hariton n'Athinë, kohën e mërgimit.

Por nuk ish thânë qi vepra e tij e çmueshme, për arsimin kombtar, të kish vazhdim të paprém e të shvillohej në paq e qetësí të vendit t'onë.

Sa nisej, pengohej ase ndalej fare.

Si në Vlonë ashtu në Durrës.

Ish kohë e keqe, kohë qi zishin ngatrresat e hueja në vend, për t'a qitë Kombin Shqiptar, para botës s'jashtme, të pazot m'u qeverisë e m'u mkambë i lir e mvehte.

Ish kohë grindjesh së mbrendëshme, midis mundësvet atdhetarë e të mundunvet të shitun politikavet të hueja, të prîmë prej krenësh lakmues gjaje e sundimi, qi s'e kishin dashtë kurr Shqipnín e lirë e Shqiptarët të gjithë me tagre të njinjishme.

Fituen këta të mbramët, por për pak kohë, pse e tanë Shqipnija u-pushtue prej ushtrivet të fuqivet të mëdha, mbasi plasi lufta botnore, në vjetin 1914.

Pjesa mâ e madhe e vendit deri në Vjosë, ra nên sundimin austro-hungar, qi muer në dorë edhè mbarshtimin qytetës të vendit, të cilit i dha nji drejtim kombtar shqip me drejtorë shqiptarë.

Selín e pat në Shkodër.

Drejtuer i Përgjithëshëm i Arsimit u êmnue Luigj Gurakuqi.

Shkolla rilindi edhè nji herë nen at drejtim qi i kish dhanë jetë arsimit kombtar, në ditët e para të mvehtësís.

Nên drejtimin e tij, me vullndetin e mirë të mësuesvet të pakët, por te vjefshëm, me perkrahjen e naltë të Komisarit Civil August von Kral, në njenen anë, të fuqive ushtarake në tjetrën, për t'a vû djelmnín shqiptare, të malit, të fushës e të qytetit, n'udhën e detyrëshme të mësimit, shkolla shqipe përparoi e u përhap aqë sa së pandehesh, me ato mjete të pakëta qi kishte atëhera.

Arsimtarë të rij i u fituen shkollës me ânë kursesh të posaçme.

Bashkëpunuen ndër drejtorí krahinore t'arsimit, mësues të zot dhe në naltësín e zyres së tyne. Emna qi edhè sot kujtohen me të madhe nderë: Sotir Peci, Salih Gjuka, Mati Logoreci e Aleksander Xhuvani.

E si këta edhè tjerë ndër shkolla të qytetevet e të katundevet.

Si e nderoi Atdhen me veprën e tij mësuesi, me bukurín e artit të shkrimit, me at estetizëm qi, qysh i rí, andrroi e ato pak shkrime qi ka lânë, janë shembuj vjershtari e prozatori në shêj, ashtu nuk u-kursye t'a predikojë në çaset e provëvet e të rreziqevet, nanë ngushlluese e frymsuese, bashkní e vertetë, qi duhet të jete të gjithë për shqipëtarët të gjithë.

Dhe kësaj nane i kushtoi jetën ndër lufta për lirí, me nji besnikí të pa-shoqe.

Kryengritjet e Kosovës, të Malcís së Shkodrës, janë edhè sheshe lufte të tija për lirín e Shqipnís.

Libri i kuq i Gërçes për autonomin dhe Mbledhja Kombtare e Vlonës për mvehtësí, janë edhè vepra të tija pranë Plakut Ismail Kemal Vlorës.

Në vjetin 1914, kur rreziku i qasej Durrësit, kryeqytet i Shqipnís, rroku pushkën e i prîni djelmnís shqiptare kundra elikjamasve, ngritë me permbysë flamur e mbret. Ranë rreth tij: Ceno Sharra, Haki Glina, Agostini dhe ai vetë, nga hovi guximtar, mbet rob e u lirue me ndërhymjen e përfaqësuesvet të Fuqivet të Mëdha.

Me 1915 kur Shkodra u-pushtue prej ushtrivet malazeze, bashkë me tjerë atdhetarë, u-kap nder mâ të parët e u-çue syrgjyn në Cetinë. E nuk qe e para herë.

Larg Atdheut e larg shtëpije, ndêj në dhé të huej deri në vjetin 1908, i dënuem me burg të përjetshëm prej Stambollit, q'i pat ngrehë gjyq në Shkodër për levizjet e tija liridashëse, me anë botimesh e shkrimesh nëper të përkohëshme e fletore: « *Albania* » e Londonit; « *La Nuova Albania* » dhe « *L'Espansionista* » të Napolit; « *Drita* » e Bukureshtit; « *La Nazione Albanese* » qi dilte në Romë, kû nji botim: « *Due Colonie Albanesi in Italia finora sconosciute* » shkaktuen ndërhymjen e Stambollit në Romë, për qitjen e tij jashtë Italís.

Kthei prej Nice në Shkodër qytet i lindjes së tij, porsa u-shpall Koshtituta Turke.

E Shkodrën e përfaqësoi kudo q'interesat e Atdheut e thirren ketë flamurtar lirije, si në kohët e zeza të robnís, ashtu mbrapa në çdo kuvend kombtar, në çdo mbledhje për mbrojtjen e Shqipnís e vûme në sy të huej për m'e coptue, me ia vorrue mvehtësín, me poshtnue edhè nji herë popullin shqiptar liridashës.

Shqipnija, për këto arësye e tjera historike e mendore shekujsh e vjetësh, ish si nji lum i shqetsuem.

Kundërshtime të ndryshme e gjykime të rrêjshme, mandej, Shqiptarësh lakmues e ngatrrestarë, helmuen zêmra e mende, vûnë në sy të keq të popullit, atdhetarët mâ të mëdhaj.

Këta i ndodhi Luigj Gurakuqit, në vjetin 1919, mbasi perfaqësija shqiptare dalun prej Kongresit të Durrësit (1918), u-zavendsue me tjetrën të Kongresit të Lushnjes, në Konferencën e Paqit në Parigj.

Prej Parigjit u-tërhoq në vetmín e Napolit, qytet i mësimevet të tija, i kujtimevet djaloshare dhe i përpjekjevet kombtare.

Këthente përhera n'at qytet.

N'at vetmí, ish ndokush qi nuk e harronte, ndonji mik qi ndiente nevojën e fjalës e të këshillavet të tija.

Këto kujtime miqësh e gëzojshin pamasë.

« Kam shumë vjetë qi mirrem me punët e Shqiprisë — shkroi — (1) e pra jam mësuar me të vështira e me kundërshtime sa që tani nuk më bëjnë mê përshtypje, po harrimi i ndonji miku të vjetër më trumbullon. Mund t'a kupëtoni pra ju vetë se sa më kanë gëzuar fjalët t'ueja miqësore. Edhe mua më ka marrë malli e dëshironj shumë të ju shoh e në qoftë se nuk kam ardhur gjer më sot që të piqemi — ishte atëhera në bisedim nji ujdí midis Tiranës e Romës — shkaku ka qenë se i kam vënë vetes për barrë që të mbahemi sa mê tepër i paanëshëm e të mos influencoj nd'asnjë mënyrë mendjen e vullëndetin e atyre që kanë në dorë shpëtimin e Atdheut. Nga ky shkak nuk kam shkuar as në Shkodër kur nisën përpjekjet me Jugosllavinë. Shpresoj që e besoni se nuk më mbante as sëmundja që kisha as që druesha nga plumbi i Serbëvet — kujton luftën e Koplikut —, po që e bëra pse as me gjendjen t'ime nuk donja t'i sillnja ndonjë pengim rrjedhës që donte t'u jipte punvet qeverrija ».

Por si mund t'u linte Luigj Gurakuqi më nj'anë?

E vërteta âsht se propaganda e Qeverís s'atëherëshme e Tiranës, e veglavet të hueja, kishin mujtë me ua ndrrue menden Shkodranëvet, mos m'e njoftë mâ për përfaqësues të tyne, mos m'e mbështetë, madje m'e luftue kandidaturën e tij në Parlament. Por jo parësís së Klerit Katholik, por jo Françeskajvet, q'e dojshin dhe e nderojshin ketë atdhetar të madh, dhe që shashku me nji rreth qytetas besnikë kërkuen me të ngulun kambë, këthimin e tij në Shkodër tue i vû kandidaturën e tue e zgjedhë përfaqësues, në të parin Parlament Shqiptar.

E në Parlament qe ai orator i madh, në kuptimin e vertetë, q'e ndritëte me fuqin e fjalës, me at atdhetari të kulluet si djamanti, qi nji smirë neofitësh e luftoi, por nuk mujt kurr m'e heshtë.

---

(1) Letër nga Napoli me 17-11-1920 shkrue Z. Z. S. Koleka e K. Kokoshi në Romë.

Fjala e tij, e frymsueme prej bukurís së veprës, për ringjalljen e Atdheut, mbas sa shekuj robnije, per lumtunín e Kombit, në nji regjim drejtësije e bashkimi, ndigjohej me heshtjen e bindjen e nji urate, prej popullit mbarë, qi ushqehej me fjalën e tij dhe i rrihte zêmra përnjiherash me të tijn, populli i etëshëm drejtësije.

Për tê, ngriti përherë zânin kundra padrejtësivet, kundra përfituesvet të Shqipnis së ré; paditi shpërdoruest e pasunívet të kombit; zbloi plagët e kalbëta; deftej të delendrisuna: ligjë, armë dhe doke.

« Guximi i atij grushti Shqiptarësh qi tue pasun besim në giallsín e popullit muer vdekën me sy e i u pergjegj, me shpalljen e mëvehtësís s'Atdheut, kërcnimit t'anmiqvet qi kishin pushtuem tokët t'ona, duhet t'u vlejë për mësim edhè të gjithë atyne, që përbuzin vullndetin e popullit, qi ketë populi duen t'a shtrojnë e t'a poshtënojnë me mjetin e paligjshëm të dajakut ».

Kështu shkroi në rasën e « 28 Nandorit », në vjetin 1923, në « Orën e Maleve », fletorja shkodrane, qi aqë êmen e zâ pat fitue me shkrimet e tija, me at luftë qi u pat hapë të gjithë atyne, qi mbrendë e jashtë qeverije, ishin lidhë me sundue vendin me mjete të paligjëshme, trashigim i njij regjimi të mallkuem, m'e bâ feud të lakmivet të tyne.

Në zgjedhjet për Kuvendin Kushtetues, n'at vjet, Luigj Gurakuqi duel ngadhnjyes, e Shkodër e Kosovë u radhuen mbas flamurit të tij, e njoften për prîs të tyne.

Por prîs me pakë shokë, n'at Kuvend qi kish mbledhë nji shumicë, qi keq ujdiste me idealin e tij.

Dhe ky ideal i së mirës s'Atdheut, ujdije e paqi për nji interesë të naltë bashkimi, e shtyni, në mes të kundërshtimevet, me hy në qeverín e Shefqet Verlacit, si Minister i Financavet, në mars 1924.

Por i shkurtë qe bashkëpunimi i tij n'at qeverí, pse të gjithë populli dhe ai me tê u-çue në kambë, kur, në mes të Tiranès, vrán djalin atdhetar, përfaqësuesin e Kosovës në Kuvend, Avni Rustemin, i cili në Parigj, me nji trimní vetmohuese, shtriu për dhé kulshedrën e trathtis. Esad Toptanin, kúr po bâhej gati me shtrue Shqipnin nen tiranin e tij.

Shqipnija u-lirue prej veglavë të hueja, prej tiranis së nji kaste qi kish për prîs Ahmet Zagollin, e nji jetë e ré kombtare, drejtësije shoqnore, agoi për të parën herë në vend t'onë.

Por ngjati pak, pse anmiqt e jashtëm, së bashku me veglat c poshtme të vendit, prigjoishin për me gjetë rasën e mirë, me sulmue ketë regjim kombtar të rí e me mëkambë nëper nji Esad të dytë, Ahmet Zagollin, regjimin e lodravet të tyne, në dhetuer 1924.

Dhetuer fatzí për Kombin shqiptar e ngadhnjimi të fuqivet anmike të mvehtësis s'onë.

Luigj Gurakuqi kaloi, bashkë me shokë, n'Italí, i vram në shpresat e tija për Atdhé, por jo i mundun e i ligështuem.

Ish i fortë në qendresën, kish nji vullndet të çelikët e nji zêmër adhruese t'Atdheut.

Jeta e tij, ish pengim i math për të gjithë ata, qi tue pasë në dorë qeverín e Shqipnís, tue value nji flamur të rrêjshëm mvehtësije kombtare, mendojshin me luejtë lodrat mâ të këqijat në kurrîz të popullit të trathtuem, me bâ treg të pasunivet të Kombit.

Dhe ketë flamur valoi Ahmet Zagolli, qyshë në ditët e para qi erdh në fuqí.

Më 2 mars të vjetit 1925, në Bari, Luigj Gurakuqi, rá nen plumbat e njij pusije së kobshme, shestue e gatitë në Tiranë, kundra këtij Shqiptari të Math, qi pasuní të mêndes e dashtëní të zêmrès, i pat kushtue Atdheut.

Shqipnija, ajo e « 28 Nandorit », u-vesh në zí.

Populli Shqiptar, ai popull në mes të cilit Luigji rroi e bashkë me të cilin ndau të mira e të këqija, e të këqija mâ shum se të mira, e kjau ndry në muret e shtëpís, pa mujtë me shfry, hapët e lirëshëm, me lot e vaj, të dhimbët e zêmrës.

Luigj Gurakuqi, ish thanë, t'a mbëlonte dheu i huej.

As dashtënija e nanës, t'asaj nane qi s'kapërceu kurr prakun e shtëpis, sa ai ndei jashtë, kujdestare e pagjumë e kujtimevet të tija, s'ish thanë, t'ia mbyllte syt.

Për tê, as tingllimi i kumbonës së kishës, as hymnet e Atdheut.

Për terr, i paêmen, mbrendë nji arke të vorfënish, mbi qerre të vorfënish, u-çue në pushim të përjetëshëm.

Veç dielli, ai diell i bukur i herojvet e përshëndeti, ditën e salikimit, e ndriti me rrezet e veta; e lule e dafina të shokëvet të tij bese, të zêmravet fisnike, të popullit të përvujtë e të mirë t'Italís kreshnike, nanë dëshmorësh, zbukuruen at vorr të ngrîtë; e zâni i

Zef Sqirout këndoi, në vaj, me at kadencën e tij të plakun, por të nji kangatari të fuqishëm, për mâ të madhen dhimben t'onë, vargjet e paharrueshme të vjershtarit shkodran qi s'desin kurrë:

O moj Shqipni, e mjera Shqipni,
Kush të ka qitun me krye në hî

. . . . . .
. . . . . .

BKSH

BKSH

Z. JAKIN SHKODRES [1]
FLUTURIM

Promissio boni viri obligatio est.

Çud...! mbramë ishe n'shtrat tui fjetë,
(Ish mjesnatë, gadi dymdhetë)
N'ander t'pásh, n'ander o djalë,
Se dy krahë t'mdhaj m'kishin dalë,
Dhe si zog tui fluturue
Mal n'mal mujshe me kalue!...
— Kah të shkoj? — thaçë — ku të shkoj?
N'Italí — thaçë — do t'kaloi;
Kam nji mik dhe due m'e pá,
Se ka dit harrue m'ká,
S' po m' gazmon mâ n' « Albania »
Me vjersha t' bukra te tija! —
Te ti erdha, edhe t' kam gjetë
Tui thye pendën, tui e tretë!...
— Ç' po bân? — t' thaçë — pse je zemrue? —
M'thé: — Nuk due mâ me shkrue!... —
At herë nisme me u perleshë,
Por... pajtueme prap, tui qeshë;
Dhe m' dhé besën me m' gazmue
Me zân t'andin tui këndue
Vjersha t' bukra n' « Albania »
Qi me gzim i pret djelmnija.
Pra... nevojë s'âsht prap me thanë
Me m' mbajtë besën qi m' ke dhanë;
Se n' Shqypní kemi zakonë
Mos m'e prishun fjalen t'onë;
Kshtu, pra, ti, qi t' kam Shkodranë,
M' a mbajë besën qi m' dhé mbramë.

GEGË POSTRIPA
(Filip Shiroka)

(1) U botue te « *Albania* » - London - Vit VI, Nr. 6, 1902.

JAKIN SHKODRES [1]
S' KËNDON BYLBYLI
(TINGLLIM)

Sot un i ngrati neper nji pyll tui rá,
Gjithkah unë shifshe per rreth nji qetí...
T' gjith zogjt kangtarë rrishin pa bâmun zâ,
Veç kcejshin mbi gêma si me kenë n' habí.

Ket ndodhí unë keshtu tui pá,
U-kujtuesh pse te ngratë po rrishin ngrî,
Se bylbyli prej pyllës larg kish ikë e dá
S' i bite ndër mend mâ me kndue dashtní.

Po pse, bylbyl i tretun, me difto prá.
Kanga e jote sot nuk âsht tui t'u ndí
E prej zogjvet kangtarë ti kshtu je dá.

E krejt me mbetun po don ti n' qetí?
Deh t' lute kmndo prap me t' permallshmin zâ
Zêmren t'ême edhe 'i herë me m'a shkrî.

ZOG SAKOLI
(Hil Mosi)

---

(1) U botue te « *Albania* » - London - Vit VIII, Nr. 7, 1904.

PENG NDERIMIT (1)
TË NDERSHMIT Z. ALOIS GURAKUQIT

I kandshëm â e plot shije
Nja'i let zhumhur, qi gurra
Ep tue gurgullue npër hije
E nepër rrâjë e curra,
Ka e argjantë lugjeve ulet,
E puthë përmallshëm lulet,
Qi si n' pasqyrë — rrijn n'âmë t' asaj tu' u kqyrë.

Asht edhe i butë e i kandshëm
Nja' i amëli fllad eret,
Qi ka' i qetët e i erandshëm
Fryn nepër ag prendveret;
Me landë shkon tue skablluemun
Ase me gji t' rituemun
Prej voesë s' qielles — të ndonji drandofilles.

Ma e ambël, por â fjala
E njaj miqsís s' vertetë,
Qi, kur t'a marrë vala
E pellgut t' zí ksaj jetë,
Tue na ngushtue ndër gjire
E ndiejm, e qi fatmire
Zêmrat na i kallë — me nji shpresë të gjallë.

Po, o Gurakuq, për mue
E larta fjala e jote,
Qi me Vargnim *m' ke çue*
Kur zêmra 'i herë m'ankote,
Për mue kje ajo peng beset
E kje për mue hyll shpreset,
Qi shpirtin m' shndriti, — zêmrën m'a flladiti.

---

(1) U-botue në 1913 të «Mrizi i Zânave» vepër e At Gjergj Fishtës.

BKSH

Oh! po; ajo fjalë ngushllimit
N'zêmër njashtu m' ka ardhë
Si voesa prej agimit,
Qi bjen m' nji lil të bardhë;
E atbotë, si kah prendvera
Bijën vjollca e lule tjera,
Njashtu mendimet — paten n' mue burrimet.

Po, atbotë për Atme e Fé,
Per punë të hiejshme e t' mbara
Zêmra mâ fort m'u zé;
E mâ fort se përpara
Me shpirt un Zânës i u trova,
Edhe njat burrë këndova,
Qi n' flakë t' barotit — mbet per tokë t' Kastriotit.

Pra, i drejtë në kjoftë se moti
Krejt zâ'n s' m' a qet n' harresë
Fjalës s'ate, (e cilla m' ploti
Zêmren me t' ambel shpnesë,
Se 'i kohë dikur mâ e bardhë
Shqypnís ka per t'i ardhë),
Un me evarí — per nderë, po, do t'i a dí.

Prandej per peng miqsije
Kam da me t'i kushtue
Kto ushtrime poezije,
Qi ti (due me shpnesue)
N'kurrsend s'ke per t'i bâ.
Sado qi s'duhen gjâ,
Pse m'to pa dá — mue mik ti ke me m'pá.

At Gjergj Fishta

BKSH

SYRGJYN VDEKUR [1]
(ELEGJI PER LUIGJ GURAKUQIN)

Nën'ô moj, mbaj zí për vllanë,
Me tre plumba na i ranë,
Na e vran' e na e shanë,
Na i thanë tradhëtór.

Se të deshte dhe s'të deshnin,
Se të qante kur të qeshnin,
Se të veshte kur të çveshnin,
Nën' ô moj, të ra dëshmór.

Nën' ô moj, vajtó, merr malin,
Larot t'a përmbysnë djalin
Që me Ismail Qemalin
Ngriti flamur trimërór.

Nën ô moj, m'a qaj në Vlorë
Ku të dha lirí, kurorë,
Shpirt' i bardhë si dëborë,
Ti s'i dhé as varr për hór.

Nën' ô moj, ç'është përpjekur
Gojë-mjalt e zëmër-hekur
Syrgjyn-gjall' e syrgjyn-vdekur
Ky vigan libëratór.

F. S. Noli

Berlin, shkurt 1926.

---

(1) U botue te « *Liria Kombëtare* » - Numër i jashtëzakonshëm për ditën e 28 Nëndorit 1926 - Vit II, Nr. 35 - Genève (Svicër).

BKSH

BKSH

VJERSHA

BKSH

BKSH

MADHNIJA E ZOTIT

I math âsht dielli, por n'madhní t'vet
Tregon Krijuesin, për Zotin t'flet;

Hyjzit e qillit t'pa numër janë,
Por dora e Zotit i bâni t'tanë;

Ndritë hâna natën për bukurí,
E edhe kjo ftyrën kalzon t'Atí.

Pra qielli e toka, fushat e gjana,
Malet e nalta, detnat e mdhana

T'gjitha prej Zotit paten krijim,
Qi s'di masë n'vedi, fíll as mbarim.

BKSH

PRENDVERA

Dêhet bora!... Ç'kan lulzue
Fushë e mal për bukurí!
Bleta mjaltën tue kerkue
Nëpër lule fluturon;
E bylbyli mbi qershí
Lavdet Zotit i këndon.

VERA

Qe verën Zoti — ne na ka falun,
N'kopshte e ndër ara — kokrra ka dalun;
Kallzit blerohen — çohen mbi dhé,
Pêmët tek janë pjekun —qeshin mbi né:
Me rreze dielli — gjithshka po xenë,
Por i ftofët uji — e freskon dhenë.

VJESHTA

Vjeshta mrrijni, pêmët janë pjekë,
T'mbledhim kokrrat tue këndue;
Kush verës punën e ka ndjekë,
Djersët e ballit ka me i gzue.
Kuj, gjâ mangut s'ka me i lânë
Punës, ndihmë Zoti ka me i dhânë.

DIMNI

Bora malet i ka mblue
Gjethi i landes âsht shkrumbue
Mjeri ai qi shpí nuk ka,
Se shum t'zeza ka me pa:
T'vorfnit pra ti njitja dorën,
Sidomos kur t'shofish borën.

STINËT E MOTMOTIT

E ndiell bylbyli t'bukurën prendverë
N'prozhëm me máll mbi gêma t'ri tue kndue;
E diftojnë kreshtët e nalta e fusha e blerë
Me gjeth e me bár t'njomë për gjithkah mblue;
Drandofillja e kalzon me t'kandshmën erë,
Me boça qi lulishten kan gazmue;
E ndiell, me vedi e bie nji t'letë puhí
Qi fryn, tue i dhânë natyrës jetë e risí.

Gjithnji mâ t'flakta rrezet i lshon dielli,
Lulet thahen mbi tokë e digjet bari;
A thue se zjarm po jipet, duket qielli,
Kallzat piqen, merr fusha nji ngjyrë ari;
Npër pikë t'zhegut, tue u djegë si thnielli,
Arave djersë e mund derdh katundari,
Qi n'verë shkon gati dimnit tue i u-bâ,
Për kur t'zhgrehet mbi tokë borë e murlâ.

Vjeshta me pêmë na gzon, nëpër gjeth t'zbetë
Me vile t'shndoshta vneshta zbukurohet;
Ajri nisë m'u-freskue, s'bân mâ t'xetë,
Frytin e djersës buqari mbledh e gzohet;
Çerdhjet nxjerr zogjt dallndysha e krahve t'letë
U porositet e m'u nisë gatohet;
Mbarojnë lulet, mbi gêma gjetht janë thá,
Ernat me fry fillojnë e shiu me rá.

Për ditë mâ tepër t'ftoftit egërson,
Gjith shka mblidhet e struket nga trishtimi;
Uji ngrihet e bryma dhenë e mblon,
Murlanit t'rrebtë pa prâ i ndihet ushtimi;
Kand-e-kand bora fushë e mal zbardhon
E n'ato dit mâ i keq randon vobsimi;
Asht ky dimni; n'tê bîma rrî si fjetë
E merr n'at gjumë ushqim, fuqí 'dhe jetë.

MARCI

Herë i vranët qielli terbohet
E rêt plumbi çán vetima,
Thue t' mbysë botën shiu lëshohet,
Gjimon rrebshëm bumbullima,
Fryn shiroku me furí
Mos me t'lânë me ndêjun n'shpí;

Herë pa pritun moti paqet,
Zbutet ajri, e mallshëm qeshet
Gjith natyra; herë prap çfaqet
Dimni i ftoftë, n'borë toka veshet:
Kështu na shofim, gjith habitë,
T'katër stinët tue u-ndrrue n'nji ditë!

Ky pra â Marci, ai Marca-keqi, (1)
Qi, nji herë prej 'i plakës idhënue
Pse kjo i tha: « Hangërt-a dreqi,
Tash mâ t'ftoftin t'and s'po e drue;
Po marr gjânë e n'bjeshkë po dal! »
Me çka pat na e ngrini n'mal.

---

(1) Kallxohet në Shkodër nji prrallë se nji herë nji plakë malcore, si kaloi frori, muer delet e dhit me dalë n'bjeshkë (në mal) tue thânun se Marci i keq nuk ish i zoti me e tutë e me i bâ gjâ. Marci u idhnue, e mbasi ishte n'mbarim e i duheshin dy a tri dit mâ teper të mujte me mbytë plakën me të ftoftë, i u-suell Prillit, tue i thânë:

« Prilli, im vllá,
M'i fal dy dit uhá
T'a mbys plakën me çka ka! »

Prilli i a dha e atëherë Marci lëshoi borë e akull e ngrîni plaken me gjith ç'pat n'maje të Cukalit, ku thonë se shifet edhe sot e bâme gur. Vjen prej këtej, kujtoj unë, fjala Plaka, qi na përdorim per me shenjue ato dit me shi e me shtërgatë qi pertrihen gjithmonë afer mbarimit të Marsít, a mâ mirë me thanë, n'*aequinoctium verni temporis*.

Po ky â Marci, e prendverës dera,
Muej i bukur n'ndrrime t'veta;
N'të stoliset n'petka tjera
Rruzullimi, e shtohet jeta;
Barit t'njomë fusha gjelbron,
Mshehë n'gardh erë jothija (2) lshon.

Tash ç'moskurr lamparisë dielli
Kur nji rreze e tij gzon tokën;
Kurrsi tash s'â mâ i rimtë qielli
Sa tue e kqyrë s't'bâhet t'ulsh kokën;
Nji e vokët erë kur lot me fletë;
Thue gjith çkahit po i nep jetë!

N'dele e kija kodrat veshen,
Ngacrue n'lis kullotë gjeth dhija;
N'hije ndêjë me blegtoreshen
Shkon tue i ra fyllit barija;
N'pyll bylbyli kndon me máll
E lehtë prroni ushton mbi záll.

Kopshti qeshë, bimët i stolisin
Gjetht e njomë, luleza t'kuqe
Çilë bajami e nga pak nisin
N'trëndafill t'shifen bubuqe,
Vjen dallndysha e nën at strehë
Çerdhen prap fillon me ngrehë.

Po! Gjith kthen n'ket botë e ndrrohet:
Vjen prendvera e na bje lule,
Vera t'xehët, vjeshta ngarkohet
N'pêmë, pastaj dimni me crule
Mërrijn, e jeta bje n'pushim
Me u-bâ gati për t'rí ndrrim.

(2) Vjollca.

MËSIMI

N' nadje heret çou, o fmí,
Me lânë shtratin mos prito;
Nisu n'shkollë bashkë me shoqní,
Udh's me luejtë mos u ndalò;
Shko me zell n'shkollë e me gzim
Aty gjêne për shpirt ushqim.

Lumi ai fmí, qi për prind t'vet
Asht gjith nderë e gjith ndigjesë,
Qi i shkon msuesit për vullndet,
Qi për msim nuk ka pritesë;
Ai i lumtun ka m'u gjetë
Sikur m'ket si m'tjetrën jetë.

BIBLIOTEKA

MBARIMI I VJETIT TË SHKOLLËS

Bashkë nandë muej kemi kalue
Porsi vllazën n'punë e n'kndim,
Tash na duhet me u-largue
Per me i dhanë vedit pushim;
Sot erdh koha për me u-dá,
N'vjeshtë n'dashtë Zoti, kem me u-pá.

Por edhe n'kto dit pushimit
S'do t'i lamë librat m'nji vend;
Do t'i vêmë prap menden kndimit,
Për shojshojnë do t'na bjerë n'mend;
Msuesin t'ynë s'do t'a harrojmë
Por me e pa perherë do t'shkojmë.

BKSH

RRENCAKU

Ujkut, bre burra, bini se ndër dele
E kija i rrebtë m'ka ra!
Ah! ngani, o burra, dhimbë për mue le t'kini,
Se për t'm'i bâ ka t'gjitha thele thele;
E deri tash sa e sa
M'shkjeu e m'përgjaku e copa copa m'grini.
Kshtu shkote tue vikatë,
Vetëm për gaz, për lojë e për qesti,
Ndreka, nji fmi i pa turp e i pa njerzí.

Kush me vangë n'dorë, me shát e kush me spatë,
U lshuene pa pritue
Me i dhânë ndihmë, tue nga vrap e tue djersitë;
Puntorët e fushës e katundarët e ngratë;
Por kur i kjenë afrue
Vathit, ujkun s'e gjeten; e mbenë çuditë
Kur n'Ndrekën i u vojt syni,
Qi gazit gjith po fikej, pse kish dijtë
Aq mirë me vûmun n'lojë puntorët e ngritë.

Por nji ditë tjetër me t'vertetë i a msyni
E nisi me i a pré
Delet ujku: vikati at herë barija,
Por brima e tij kerkend mâ n'ndihmë nuk shtyni;
Kujtuen se nji rrênë t'ré
Po qitte; e kshtu i faroi delet e tija
Ujku, dhe i shtroi per dhé.
Nieri, qi per rrencak nji herë u pá,
Edhe kur t'thonë t'vërtetën besë mâ s'ka.

FËMIJA PREKËS

Kush me dorë gjith shka përket
Asht i mbrapshtë e âsht i zí,
As kush s'do me e pasun ngiet,
Kush t'a shohë atij i merr mní.

BKSH

Z. GEGË POSTRIPPËS

TË PËRGJEGJUN

N'qytet t'onë, jo n'Italí,
Vjersha e jote, bylbyl, m'mrrini;
S'm'u zû n'ver' pa kthy 'i hèr' n'shpí,
Malli i Shkodërs gadi m'grini;
Vendi i dashtun ishte i ngrítë,
T'keqen tash jam tuj t'a dijtë.

Por (i mjeri!) Atdhén me e lânun
M'u desht prap; n'vend t'huej me kthye
Por ani: dola me xânun
Si me mujt' mir' me i sherbye:
E prej dhimbet kputë, larg saj,
Xâ me e dashtë mâ fort kah kjaj.

Ti me at vjershë m'zit me kndue,
Une pra qe po t'ndigjoj;
Por s'm'del kânga tuj vajtue
T'Shqipnís brengat kah kujtoj;
Kah e shof kaq vorfenue
Gjith prej vajit me plas' due.

Ti ka dit s'je kenë me e pá,
E mendon se t'âsht goditun;
Por me e dijtë sa poshtë ka rá
Kishe, Geg' krejt me u habitun.
Me u kthy mbar' gjaqet s'na lânë,
Ndermjet vllazne idhnimi s'prânë.

Kurr si sot s'â kenë Shqipnija
Kaq përzije e tollovitë,
Tjetër s'shef por vepra t'kqija,
T'bijt e saj janë çoroditë;
Me fitú por veç mendojnë,
E me u vrá me shoqishojnë.

BKSH

S'na bije n'mend se anmiku i ndyt
Përmbi né gjithnji prigjon,
Qi pa dá ja mba ngul syt
Tokve t'ona qi lakmon;
E qi kqyrë me na shtî n't'keq,
Me mujt, t'dám, me na zan'n'leq.

Gjithkto t'zeza pra tuj pamun,
Kaq vorfnú tuj dijtë Shqipnín
Nuk âsht punë me u pritë pa kjamun,
Dhimba zêmrën gjith t'a grín.
I ksaj Nanë s'kish me kenë bír
Kush s'loton ka e shef t'pa-lír!

Dojshe i mjeri t'muj me kndue
M'nji mnyr' t'naltë, vllaznit me i xé;
N'dashtní t'vendit me e forcue
Sidomos masën e ré;
Por s'm'tokoi mú kjo dhuntí;
Kan me m'qésh, pra, mir' e dí.

Por ani! Hajt, udha e mbarë
Vjersh'; shko dét, fush, mal e kodër;
M'a shetit Shqipnín tanë mbarë,
Hin n'e mbram n'qytet t'on', n'Shkodër;
Ndalo-u ktune e mos druj kot,
Geg Postrippa tash t'del zot!

Italí, 20-IX-1899.

BKSH

NJI LULES SË VESHKUN

E mjera lule — kush t'paska dá?
Prej shoqesh tuja — kput kush të ká?
Jé veshkë e thamun — qysh se t'kan tretë
Luleja e shkretë!

Si ti edhé une — dá prej shoqnís,
Lark prej qytetit — lark prej Shqipnís
Si ti jam veshkun, — ktu n'dhé t'huej tretë,
Luleja e shkretë!

GECË POSTRIPPA

(«Albania» — Vit i tretë — Nr. IV, 15 gjer 30 t'prillit)

TË PËRGJEGJUN

Por kur t'shkret's lule — po i vjen kush rreth
Prap zbukurohet — e mbushet n'gjeth:
Kopshtin e parshëm — t'bukrën saksí
Lulzon për s'rí.

Prap n'nadje t'freska — t'kandshmes prendverë
Gjith rreth e rrethin — prap mbyt me erë;
Çil, lag prej voeset, — boçat e veta
Qi t'rritet jeta.

Njashtu edhe tine — qi tash sa sende
N'mall lark Shqipnijet — tuj kthy'n'kto vende
Vajin e t'zezen — ke me e harrue
Prap ke me gzue.

N'at Shkodrën t'ande — ndoj muej tu' u ndalë
Me miqt e motshëm — tu u përfalë,
Prap prap n'buz' gazi — ka me t'u pá
Ktheu nji herë prá!

Nga Dheu i Italís

BKSH

PRENDVERA

TUFË LULESH

Koha mâ e bukra
Prendvera âsht thonë,
Pse n'tênе lulet
Çilin gjithmonë.

Kjo hèr' e kandshme
Porsa fillon
Era zbutohet
T' ftoftit mbaron;

Ndër male bora
Shkon tuj u shkrî,
E ne qiell dielli
Shkelqcn si ixhí.

Zogjt nepër pyje
Përmallshëm kndojnë
Me at zâ, qi Zotin
Dajn se levdojnë.

Kijat n'livadhe
Shifen tuj kcy
Blegtori fyllit
Ndihet tuj fry.

Ndër ara gruni
Shkon tuj u rritë
E pema gjethin
Fillon me e qitë;

E drandofilles
Zambakut t' bardhë
Edhe vjollc's era
Fillon me i ardhë.

BKSH

Thnegla ndër fusha
Vet-hen e mbledh
E bleta n'lule
Mjaltën e zgjedh.

Gjith shtas't prej shpellash
Dalin pa prâ,
Ku t'ftoftit n'dimën
M'u ndry i pat bâ.

Me 'i herë dallndysha
Prej s'largut nget
Për me gjetë çerdhen
Qi n'vjeshtë la shkret.

Ksaj un i u luta,
Kur, tuj kalue,
M'gjet, n'breg, për Shkodër
Fort përmallue,

Qi shndet t'm'i falej
T'gjithve n'Shqipní,
Edhe nji s' shuemes
Qi e kam n'dhé t'zí!

. . . . . .

Asht po prendvera
Mâ e bukra herë
Por kurr s'gazmohet
Udhtari i mjerë!...

Nga Dheu i huej, më 20 *të Marcit* 1900.

BKSH

TUFË LULESH: KUJTIMI I TË DASHTUNVET

« Le fontane, versando acque lustrali,
Amaranti educarono e viole
A libar latte e a raccontar sue pene
Ai cari estinti, una flagranza intorno
Sentia qual d'aura de' beati Elisi ».

(Ugo Foscolo: I sepolcri)

Dal kadalë, por tuj mendue
Me krye t'ultë ra 'i djalë kah Blini; (1)
Rug's s'qytetit i u-largue,
N'Fushë t'Rmajit (2) vojt e hini;
U-suell pak, mandej qe pá
Mbi nji vorr tuj dnesë, tuj qá.

Kuq â qielli prej prêndimit,
Si zjarm bâ janë skâjet t'tana;
Pak ka pak mbas ktij shkelqimit
Prej buz's s'malit çohet hâna:
Fryn kalehtas nji freskí
Gjithkund shifet rahatí.

Me gjeth t'njomë ket t'mallshme Fushë
E ka veshë i bukri máj;
N'vjollca vorret gjith janë mbushë
Me 'i bojë t'zbetë qi shenjon váj;
Marshallojë, smarí (3), shimshír
M'u-ndalë ktune t'çojnë dishír.

---

(1) Kështu thirret nji patalok kah ana e të lemit, qi njehet gadi jashta Shkodret.

(2) Rmaj u thonë vorrevet të vjetra të katolikve.

(3) Smarí o Esmarí âsht nji bimë e vogel (rosmarinum) me gjeth gjithmonë të blertë e qi bashkë me selvin, me larin, me shmshirin, me marshallojen e me tjera bimë gjindet ndër vorre.

BKSH

Mbi njaj kryqit ultë këndon
Porsi n'váj nji zog i zí;
N'prozhme larg qyqja gjimon,
E mbi vorr njehë djali i rí;
Hâna e zbetë, gjetht tuj u shtue,
Hijet t'thrrasin me vajtue.

Ky qyqar, Zot, kush do t'jetë
Qi lshon gjamë m'ket mnyrë pa dá?
Kush të ziut dekë do t'i ketë
Zêmrën kshtu qi i paska vrá?
Tjetër natë si s'e kem' pamun?
Paska pritë sonde me qamun?!...

Ah! nji herë m'bâhet s'e njofsha (4),
Ftyra e tij tash po m'bje n'mend;
Ka do dit, për n'mos gabofsha,
Qi mungon prej këtij vend;
Por le t'ndijmë pale çka thotë,
Kem' m'e njoftë mâ mirë atbotë.

« Shpijet larg, (motër!), n'dhé t'huej
E dek's s'ate fjala m' mrrijni,
E kjo e zezë; ka tash sa muej,
S'm'u hoq kurr, zêmrën m'a grini;
Por der tash e kam mbajtë ndry,
Mallin t'gjith sot due m'e shfry'.

« Çou, pra çou; del vorrit jashtë
Ngrehu n'kambë, lê dhén e zí;
T'ka ardhë vllau qi aq fort ke dashtë,
Me ty sonde don m'u ngî:
Çou mos m'lên mâ shum me qá;
A s't'ka marrë malli me m'pá?!

(4) *e njofsha* në vend qi me thanë *e njifshe* e kështu për lirim vjershet (*licenza poetica*).

« A s't' bje n'mend sa keq u-dame
Lamtumirë kur t'thaçë, o e mjerë?
A s't' bje n'mend se sa fort qame
Tuj u-puthë për të mbramën herë?
Çou, pra, e m'rrok, m'a hiq ket máll,
Mbas qi s'mujta me t'puthë gjáll! »

. . . . . .

Si mjesnata pat kalue,
E ne e mbram hâna prêndoi,
S'u-ndín gjetht mâ tuj ushtue,
E mâ djali nuk gjimoi;
Shtri mbi vorr i mjeri fjet
Tuj u-knaqë me motër t'vet!...

3 *Maj* 1900

BKSH

DESHÌR!

T'mujshe sot n'ket ditë t'bukur, gjith lulzue
T'nji zogu me vû mbrapa nji par' fletë,
E' fluturim me 'to n'Shqipní me shkue
E' mbrenda s'bukures Shkodër sot m'u-gjetë,
Me gjiní, dhe me miq m'u përqafue,
K'n'at shpín t'ime nji grim herë me mbetë
Edhe me dhanë gjith ç'kam t'imen riní
T'mujshe me fluturue sot n' Shqipëní!...

Te Dheu i huej 20 *Prill* 1901

BKSH

DALLËNDYSHA U-KËTHYE

Gegë Postrippës

Ti dallëndyshës je porositun
Vendin t'and me shkue me t'pá,
Nepër Shkodër me shetitun,
Mbi vorr t'bab's e t'nan's me t'qá,
N'shkollë, n'shpí t'ânde 'i her' m'u ndalë,
Me miq t'motshëm m'u perfalë.

Erdh njimend, e nepër Shkodër
Shum kërkoi tue fluturue,
Rrugës, n'livadhe, n'mal e n'kodër,
Me kângë t'vet na ka gazmue;
N'fush' t'Rmajit âsht ndalue
E mbi vorre ka vajtue.

Në prendverë ktej porsa mrrijni
Miqvet t'uej i u fal me shndet,
Nepër shkollë, nepër kishë hîni,
Me t'a hjekë at kasavet,
E n'shpí t'vjetër kû ke lé
Ka goditë (1) çerdhen e ré.

Por kur kthej, me t'thânë a diti
Miqt, qytetin, pun't si i la?
Para sysh Shqipnin a t'qiti?
A e harroi ndoj send belda?
A t'kalxoi gjithshka kish pamun?
Si mbi vorre kishte qamun?

---

(1) *Me goditë* = me ndreqë, me ndërtue.

BKSH

Por prej prindsh ndoj shndet, ndoj fjalë,
Ndoj bekim a t'a ka prû?
Mbi rrasë t'tyne kur â ndalë,
Ndo'j tubë lule a i a kish vû?
T'zezat t'ona a t'i kalxoi?
Me kângë t'vet a t'i diftoi?

Mirë po shoh se ke shum' máll,
Për me u gjetë nji herë n'Shqipní;
Ik pra e eja për të gjáll
Me miq t'ú m'u knaq', m'u ngî!
Eja vetë Shkodrën m'e pá,
Eja vetë n'Rmaj me qá!

BKSH

SHPIS S'IME

për Zog Sakolin

Te ti m'fluturon mendimi, o shpiza e ime,
Kur vjen mâ i thershëm malli me m'trazue;
Te ti, ku nisa s'parit me jetue,
Ku çila syt, ku leva e pata gzime.

Gjith herë ndër mend t'kam ty, ku laçë kujtime
T'âmbla, qi jetën m'panë nji ditë gazmue;
Vetëm n'dhé t'huej, tue vuejtë e tue lingue,
T'kam n'zêmër ty, ku ndjeva t'parët dashtnime.

Ai skâj mâ i vogli i yt, mâ e vogla skutë
E jotja ka per mue aq ambëlsí,
Sa veç kujtimi i tyne shpirtin m'kputë.

E kur me rá shkoj n'mbrame me mjerí
Ty t'mendoj, e i tham vedit: oh â mâ i butë
Shtrati, e mâ i kandshëm â pushimi n'shpí!...

1905

BKSH

ZOGZËS KRYEZEZË

Po pse, moj zogza ime, kështu m'harrove,
E këtu mâ nuk po shihe
Tu' u-tundë mbi at gêm dullije
Kû per sa dit n'e nadje aq mallshëm këndove?
Po a thue s'do t'këthehesh mâ, a po nga une
Nder lule e gjeth po fshihe,
E s'do mâ t'm'bâjsh me ndije
Zânin t'and t'dridhun, ndoshta me m'bâ dhune
Pse teper t'mora mbrapa,
E fort mbas teje u-kapa?

A po gjâ t'jetër t'ndalë t'marrsh fluturimin
E t'këthehesh n'breg t'këtij prronit
Me zanë kângën e parëshme,
Me notat t'lautit t'im, me murmurimin
T'puhizes s'lehtë e t'ujit me e bashkue?
E mbrapa, pas zakonit,
E butë e gjith e mbarëshme,
Me ardhë përmbi dorë t'ime me pushue,
Me zânin t'and me m'kënaqun,
E t'ndiemet t'tua me m'tfaqun?

A thue, moj zogze, t'ndodhi ndonji e keqe,
A thue, si e pa vaditun
Qi jé, fjalës s'njaj skyferit
J u bâne vesht e rae ndër t'tijat leqe?
Ah po, mori fatzeze! Sa fort u rrêjte!...
Mbas shpinet ti tue qitun
Këshillet e mue t'mjerit,
Rae n'lak tue bjerrë çka t'ish mâ shum e shtrêjtë:
Bore, po, lirín t'ande,
Qi aq fort t'a kishte k'ande!

BKSH

Njimend se arit shndritshëm mâ se dielli
Thuprat i ka kuvlija
Kû ndër këto dit t'kan ndrye;
Por prap âsht burg per ty, sikur âsht fielli
I mëndashtë, qi n'kambë t'kan lidhë, vargue i vështirshëm
Aty ndër t'zeza e t'kqija,
Prej mallit keq tue rye
Ke për t'shkue jetën; e, sa herë i lirshëm
Tek un t'flutrojë mendimi,
Ka për t'trazue pendimi.

E kështu për ty do t'rrjedhin moti e stina
Der q' kanga mos t'kenë mbetun,
E koha, pendësh tue t'deshun,
Mos t'hapin dyert e t'sjellë prap n'këto krahina;
Atëherë, ah po! do t'lanë e këtu do t'këthehesh!...
Por mue s'ke për t'm'gjetun,
As mâ s'ke për t'i ndeshun
Shoqet e moçme, e ne vetmí do t'mbetesh
Deri qi toka, t'shueme,
Mos t'mbledhé n'paqë t'pa mbarueme!

BKSH

T'FALUN ATDHETARIT TË KOSOVES (1)

Për të mira qi â tuj u-përpjekë me bâ për gjuhë shqipe

Sado nen êmën i t'Kosoves je mblue
Po m'dan prej Shkodrës s'ime;
Vllaznisht po t'falem pra qi ke fillue
Me i prû giuhës s'on' lulzime.

Me t' dreit' sot ka përse m'u-gzue Shqipnija,
Sot ka kê me thirr' bír;
Pse me i rrit' êmnin po punon djelmnija,
E gjuhën me i a dlír.

Ket gjuh' t' tingllueshme, t'ambel e trimnesh'
Ket gjuh' plot bukurí;
Qi né t'mjerve na e çon gjith zêmrën pesh'
N' dhé t'huej lark tuj e ndí.

Por prap sot jan' disa qi edhe s'kuptojnë
I gjuhës ç'âsht përparimi;
Tuj ndrrue gjuhën t'falitunit mendojnë,
Se vjen qytetënimi.

Ktyne njerzve qi mbahen gjind me krye,
Sa t'dalin prej gzhoj's s'vet,
E t'rrîn jashta do dit, kur kan' me kthye
S'ke shqip mâ pse ju flet.

Por n'mos e paçin prap faret harrue,
E flasin tan' perzije;
Me i pvet': « Ej ç'keni bâ, si keni shkue? »
T'thon': « *Dobro, kako vije?* »

---

(1) pseudonim i Mati Logorecit.

BKSH

« *Ma* jena *già* merzit'; ktû as dreqi s'rrî;
Halà jan' *rozzi ed empi;*
Nder vende tjera kem, *la Dieu merci,*
Shum qefe e *passatempi.*

« Del nieri me shetit', shkon *al Caffè;*
Merr bashk' *la sua ragazza*
Mblidhna per nat' nder *balli e soirée*
Si gode e si gavazza.

Ktu *invece* s'dijn *neanche per idea*
Ç'ka do me than' *progresso;*
Jan' gjind t'egjer *ancora, gente rea*
S'nderojn *il debol sesso* ».

Kshtu flasin, bisedojn, kshtu djelt e vet
Pezmojn t'mjeren shqipní;
Dy fjal' s'mund t' thon' krejt shqip, pse Zoti vret
Fjal't t'hueja mbrend' pa shtî.

S'po flasim per *buon giorno e buona sera,*
Kto fjal' i ndijm pa dá:
Do m'u-përshndet' thon' tash deri *kali imera,*
Guttmorgen herren, disá.

Ah t'falitun! Ku e xût ket diturije?
Fort jeni tuj gabue!
Se njallet poplli, der sot kush s'ka ndije,
Gjuh' e zakon tuj ndrrue!

Si t'bjerr' gjuhën nji popull shqim mbaron;
N'shum çeta ka me u-dá:
Gjuha njerzt e nji kombi i bashkon,
I lidh si vllan me vllá.

Si t'lam zakonet qi kem' pas' ne e par',
Prindt t'on' si t'i mohojm,

BKSH

Fisnik' mâ s'jemi, s'jemi mâ Shqiptar'
S'kem' mbrapa kuj t'i shkojm.

Pra ju Shqiptar't e rí pade m' diftoni
Ku e xût ket far' njerzijet
Qi mbaheni si t'ardhun nga Londoni,
Prej Francës o prej Austrijet. »

Kjet ndoshta der n' Triesht' o n' Dobrovnik,
Der n'Vjen' o der n'Trebin';
O shkuet n'Ismir, n' Paris o n'Venedik,
O der n' t' vorfnën Cetin'

E me 'i her' ndrruet; me 'i her' filluet me than'
Qi na s'kemi njerzí;
Qi s'nderojm grat, qi dorën s'dijm me e dhan'.
Oi s'dijm me ndej' n'shoqní!

Une pra kam sa dit qi rrî n'dhé t'huej
E s'mundem me e zan' bes'
Qi t' jen' njerzî kto pun'; qi i thrras, n'gjuh' t'uej;
Affectée politesse.

T'kqyrim, gjithsa mundohna, për Atdhé,
Mos m'e marrue Shqipnín;
T'marrim prej tjerve çka t'jen' mir' për né,
E t'lam' m'njen' ân' teprín.

E ty, i Kosoves shkrimtar, qi jé tuj krye
Mbi gjuh' shum zbukurime,
T'lutem mos me u-merzit' e me pelqye
Nji shndet prej zêmrës s'ime.

Nga Dheu i huej

BKSH

DITA 29 TETUER 1900

Pesqind vjet mbushen n'dit t'soçme
Qi fiuturimin kah lumnija
Mirte nji, n'ato koh' t'moçme,
Ndër mâ t'mdhajt qi pat Shqipnija;
Sunde po, po sunde â nata
Qi mâ s'errte Gjin Bue Shpata!

Dridhej toka, vrantë ish moti,
Larg kah bregu deti ushtote ;
Mbi vend t'onë shprazte rrfé Zoti,
Kali i Gjinit n't'zí turfllote;
Kur u-ndije gjama e ushtrís:
« Diq drangoni i t'gjith Toskrís! »

« Diq nji burr qi s'la m'ket dhé
Shoq si vedin; (na ka fikun!)
Bite n'lufta porsi rrfé,
Grekt i vuni gjithmonë n't'ikun;
Ishte i pashëm, me mend plot;
Por t'mjerët na se ç'na gjet sot! »

« Gjinokastër, zhgrehu n'váj;
Gjimò, Aqélo, me Nart' plakën;
E ti Lépant, lvyru e kjáj,
Se mbi ju çoj Zoti shplakën!
Kambë e dorë Gjini ka shtrî!
Uh! t'mjerët na për ty Zotní! »

« Shqipja e shkretë, sot vêne futën;
Njyju e zhytu n'*karabojë!*
Ai qi, i shtite anmikut tutën,
Sot ka mbyllun sy e gojë;
Sot ka dekë e ka mbarú
Ndër shpí t'ona ferra â vû! »

Kshtu t'parët t'onë sot pesqind vjet
Bâjshin gjamë për Gjin Bue Shpatën:
Por sot ky, prej vorrit vetë
Tuj çue kryet, e tuj hjedhë t'gjatën
Përçë, kqyr t'mjerën Atdhé
E zemrue bân váj mbi né;

E kshtu thotë: « Mâ me shikjue
Zêmra s'm'bân, m'mblon djers'e ftohtë!
S'e kam zanë besë se kanë ndrrue
Kaq Shqiptarët sa mos me u njoftë-
Leka i Madh, po ngrehu 'i herë,
Çou e kqyr Shqipnin e mjerë! »

« Çou ti, Burro, *Shqype i thanë*
N'mujsh me i da me kund *kraht t'uej*,
Ço ti, Gjergj *me shpat' n'llanë*,
E lshoj syt nji herë mbi Krúj
Njimend n'krah barkan *xhurdín*,
Por, pse e kanë, kujtoj s'e dín! »

« Uh! Ç'po shof njatje mbi Shkodër
Ç' po krisë pushka e ç'po nep valë!
Se ç'po hidhen kodër n'kodër
Djelt e rrebët t'pushkëtares Shalë!
Pra ndër vedi janë tu' u vrá,
E n'gjak t'vllazne duert tuj lá! »

« Uh! Ç'e zezë, o bijt e mí?
Sa keq jeni tuj punue?
Lenie mâ ket zakon t'zí,
Gjaqet vinë mâ me i harrue
Mos t'ju dajnë mbas sodit feja
T'gjithve djelm ju thrret Atdheja! »

SHQIPJA E BURRIT

(*Aquila Pyrrhi*)

Post fata resurgam!...
(Mbas të zezave do të ngjallem).

TINGLLIM

Muer ajrin Shqipja e Burrit prej Toskënis
N'gjith qytetet prej s'lartit tue shique;
E gjegji n'Korçë msojtarët n'gjuhë shqip tue mësue
E n'Shkodër vuni oroe zjart'e djelmënís.

U hodh prej ktej n'qytetin e Sofís,
E për Atdhé Shqiptarët gjet tue punue;
Shkoi n'Bukuresht, e, lidhë t'gjith e bashkue,
Për lulzim t'gjuhës pa shokët e « Diturís ».

Vajti n'Bryksel, e rá për Italí,
E der Misirin an' për anë kërkoi;
E pa gjithkund tue djersun për Shqipní.

Mandej tanë gzim, tue rrahun krahtë flutroi
Kan ishte nisun e i rá Burrit n'gjí
Tue thânun: « Gëzohu! për ne vaji mbaroi! ».

BASH

Të Nderueshmvet Krenë
Të Mbledhjes Arbëneshe
Të Zadrës
Tek e cila me nji atdhédashtní të flaktë
U-themelue të ngrehunit e nji Qortores
Për nder e kujtim të të Madhit
Skanderbeg
Këto pak fjalë
Në shêj nderimi e mirënjohësije
JAKIN SHKODRA
Permallue
Prej kësaj të ndiemes të naltë e të lavdueshme
I përvujtun
Kushton
.....15 *fruer* 1903

KANGË

Sunde kot permbi Lesh nata
T'errshmen mblojë ka nisë me shtrue;
Sypri 'sajë per t'gjanat fshata
T'Qiellit, pezull tuj kalue
Nji dritë t'madhe hâna lshon,
Nji dritë t'madhe t'pa zakòn.

Mija hyjsh rreth Vashës Gjahtare (1)
Lamparisin n'ato sheshe
Si nji tubë margaritare (2)
Te kunora e njaj mbretëneshe;
Marti (3) i rrebtë, me t'kuqe rrezë,
Si mos kurr âsht sunde ndezë.

---

(1) hâna, mprojtsja e gjahtarëvet.
(2) gur i kushtueshëm.
(3) Marti âsht nji planetë si toka e jonë, jep nji dritë shum t'kuqe e t'moçmit e adhrojshin si Zotin e luftës.

Nepër gjeth zien era, e Drini
Lehtas rrjedh tuj krisë mbi zalle;
Frynë Priapi (4) n'trup t'nji ullini,
Drûezât (5) losin valle-valle;
Gjegjen zogjt tuj brohoritë:
« T'lumtë ata qi i a mërrijn kësaj ditë! »

Zana e Malit (6), ulë te bregu,
Nisi e këndoi nji kângë arbënore
Kur qe, vorrit Skandërbegu,
Tuj permyzë me shpatë mizore
T'randen rrasë, për jashtë flakroi
Si prej shpellës kur del drangoi.

Pushoi era atëherë, mên vallet,
Ndaloi Drini valët e tija;
Bëzajtin zogjt, pranë kavallet,
N'nji paqë t'vrapëshme rá Gjithësija,
Prujtë perpara Skandërbeut
T'paharruemit Trimit t'Dheut.

Rreth e rreth vremjen Shqipoje
Solli Burri gjith mënderuemun
Mbi shkretina t' asaj Zoje,
Nji herë n'zâ, sot kaq vorfnuemun;
E nji zhgjetë n'zêmrë i u ngul,
Syshit lotët i rrodhen shkul.

I këthyen n'mend kohnat e gëzimit,
Kur i rí ndër lufta t'para

---

(4) Priapi mbas mytologjís, ish i pari i Satirvet, rojsi i kopshtijevet e i bimëvet.

(5) Drûezat ishin rojsat e pyjevet, emni i tyne vjen prej fjalës drû.

(6) Tek na i thërrasin kështu zânat; mund t'jenë se në ket fjalë per *mal* merret vesht Parnasi, qi ish froni i Zânavet të hershme.

BKSH

Ngrihte flamërin e shpërblimit
Nepër t'Krujës t'pergjakshmet ara;
E me shokë hidhej si rrëfé
Përmbi anmiq, tuj i shtrí për dhé.

Gjith permbledhë ndër këto kujtime
N'vesh i ushtoi i Arbëneshvet (7) zâni
Për atdhé percjellë me urime,
E n'krahnuer zêmrën i zgjani;
Sjellë prej shokësh plot máll atëherë
Tha: « Të gëzojmë bashkë zgjonju, o skyferë! »

Si n'pikë t'natës, kur te pushimi
Shta'n e këputun shlodh luftari,
N'fushë pa pritë vikatë kushtrimi (8)
E mbi anmiq msynë flamurtari,
T'gjith m'udhë vêhen me gjumë n'sí
E s'dijn kû, por venë mbas tí;

Njashtu atëherë, kur vigma e Burrit
Shkoi për ajr rrebtë tuj gjimue,
E me ushtimë curri prej currit
Tuj e pritë, mërrijni gjer n'Krue
Rrugës tuj dhanun shokëvet zâ
Me njeshë armët, gadi me u-bâ.

N'nja-aq kohë, për sa rreh syni,
Toka u-çá si t'i bij spata;
Deka e mëndershme vorret shndryni
E jashtë duelen Hije t'gjata,
Qi pa dashtë u-nisen dret
Te ku i pritte Mbreti i vet.

(7) Arbënesh d. m. th. Shqiptar; kështu thirren sot Shqiptarët e Zadrës, qi janë gegë, sikur arbresh emnohen ata t'Italis, qi janë nga Toskënija.

(8) Kjo fjalë vjen prej « a â kush trim » qi mund të ngasin me ndihmue?

Kur e pá se t'gjith u mblodhen
Për rreth Tij Bujarët e vlerëshëm,
Qi dikur zân'e vet hodhen
Përmbi t'gjith burrat e atëhershëm;
Permallue aj u-gjetë ndër 'ta;
Me zâ t'dridhun kështu u tha:

— O fisnikë, ndera e Shqiptarëvet,
Krahi i djathtë, fuqija e ime;
O mprojtarët e vendit t'Parëvet,
Shokët e mí nder brenga e gëzime,
Qi me mue psojtit n'robënim,
E me mue kerkuet lirim;

« Ju qi mëndershëm po ndigjoni
Tash sa vjet tuj shkelë i hueji
Mbi ket dhé, ku rrodh si kroni
Dikur gjaku i vlerët i jueji;
Gëzonju, sot se U jap nji t'ré
Me shpënesë t'mira plot për né!

« T'bijt e Shqypes, qi n'dhé tjera
U-shperdan për mall lirije,
Sot kan sjellë syt kah e mjera
Memë, për tê janë ndezë dashtënije;
Po mundohen n'ndimë me i ardhë
Vëllazve faqen me i a zbardhë.

« Qe n'këto dit Arbënesht e Zadrës,
Qi ka mot këtej u-larguene
E t'mprojtuem prej mbretëneshës s'Adrës (9)
Ngulne atje, t'gjith u-bashkuene
Me u-perpjekë për gjuhë, për vend
E për mue edhe u rá n'mend.

---

(9) Republika e Venedikut.

BKSH

« Oh! Ju lumtë, e ndima e Zotit
Me 'ta kjoftë! Mos ju voftë tretun
Zelli i naltë! Une n'ditë t'sotit
Kam dishír me ta me u-gjetun;
Eni, pra, ngani, o skyferë,
Te ata burra t'mërrijmë me 'i herë! »

BKSH

QINDRESA

Me Gusht shkon vapa, e me djelmní kalojnë
Gjith prrallat e kohës s' ré;
Si n'dimën bora dhén, kryet na zbardhojnë
Vjetët e kujdeset né!

Me lule t'ershme e larca m'dukej shtrue
Bota sa ishe i rí;
N'gaz m'shkonte jeta, s' m' nepej kurr m'u ankue
Kurr zêmra s'm'ndjellte zí.

Andrra t'kândshme m'livrojshin nepër mênd
Si flutra pa ja dá!
T'lum si vedin nuk njifshe tjetër kênd,
Nuk dijshe kurr me kjá.

Zânat tek unë shpesh zdrypshin, e n'Mal Shêjt
M'flakrojshin me mendim;
E vetë, sa niste Apolli me dridhë pêjt,
I a thojshe kângës me gzim.

Shum herë te bregu i prronit, mblue prej barit
Ku, rrokun dorë për dorë,
Valles i a krisëshin nymfat, me flokë arit,
E mblidheshin kunorë,

Shkojshe prej nadjes, e nën t'kândëshmën hije
T'njij lisi veshun n'gjeth,
Për t'gjatë u shtrijshe, e t'etshëm bukurije,
Syt siellshe rreth e rreth.

BKSH

Rrjedha e ujit përciellë me fyell të barís,
Me delet tue kullotë,
M'thirrte gjumin; un' ndêjë në prehën të gjithsís,
Nisëshe nga pak m'u kotë.

Era, tue shkelë mbi lule pa lânë gjurmë,
Me flokët e mij tue luejtë
Shkonte; vetë flêjshe... Engjujt, pa bâ zhurmë,
Zdrypëshin nën krahë me m'ruejtë!

Por! ândrrat sot kaluen, prrallat djelmore
Janë zhdukun e kanë tretë;
Idhéve t'bukra, shpresavet lulzore
Veç êmni u ka mbetë.

Oh jeta përnjimend me rrêna e váj
Plot qenka n'ket botë t'lashtë!
U shueka tepër shpejt lakmimi i sáj,
Si zjarmi i bâm me kashtë.

Veç nji qellim i naltë t'bân me durue,
E zêmrën t'a forcon;
Ndër kundërshtime s'vyen kurr me u ligshtue
Mjer' ai qi nuk qindron!

BUSH

DEKA E ZÂNAVET

Per gjashtë-qind herë kish toka rrotullue
Rreth diellit, q'se n'shpellë t'Plutit (1) Alighieri (2)
Pat kênë ulë me pendesë për me u-qirue;

E q'atëherë shkelun s'kishte mâ kambë nieri
N'at Pjesë (3), ku kthye ka per s'rí Maroni (4),
Ku ndodhet Dija (5) e ku mbretnon Homeri (6).

Njimend se Hije t'jera plot Karoni (7)
Kish qitë m'at anë, për këto t'kësaj botë kujtimin
N'uj t'Letit (8) kishin bjerrë, si e lypë zakoni.

Qetí e thellë pështjellte pra gjith Limin, (9)

(1-9) Thonë se *Dante Alighieri* ka nisë me e shkrue at poemin e math e të permendun, qi thirret: *La Divina Commedia*, në vjetë 1300; q'atëherë pra kan kalue 600 e sa vjet. N'at poemë Vjershëtori i hyjnueshem këndon tri mbretnit e botës s'andejshme, due me thânë: Ferrin Purgatorin e Parrizin, a, mâ mirë të thomi, prejshkruen udhëtimin qi ka bâ ndër këta tre vende.

Alighieri dote me pa *Beatrice*-n, nji grue qi ai kishte dashtë n'jetë, e cila gjindej në Parrizë; por përpara se me u-bâ i dêjë me mërrijtë në vênd të *Lumnís*, i u-desht me kalue nepër Ferrë, qi âsht mbas mythologjis, mbretnija e Plutit, e nepër Purgatuer, per me bâ pendesë e me u. qirue prej fajesh. Në ket udhëtim *Dante*-n e percuell *Virgjil Maroni* deri te dera e Parrizit. Bashkë me tê kaluen Akerontin, qi âsht lumi i Ferrit, tue e pershkue sypri barkës s'Karonit, i cili, prap mbas mythologjís, âsht marnari i Ferrit qi, në barkë të vet, bár *hijet* a *shpirtnat* e të dekunvet, e i qet m'at ânë ku pijn ujin e Letit e më tê bjerrin kujtimin e kësaj bote.

Perpara se me hî në Ferrë të vertetë, *Alighieri* e *Virgjili* hinë në *Lim*, ku thotë se nuk pa mundime, e se hijet qi ndodhen aty nuk kjajnë, por vetem gjimojnë; pêndesa e damnimi, mâ i math i tyne âsht qi nuk shohin ftyren e Zotit e pra jetojnë pa psim, por pa gazmend, në dishir, por pa shpresë, sikur i thotë Virgjili Dante-s në ket varg: « *Che senza speme vivemo in desio* ». Aty ndodhen shpirtnat e atyne qi desin pa pagzue, pra edhe shum të drejtë, por jashtë fés

E t'struktë e pa dhânë zâ n'tym Shpirtnat rrishin,
S'ata t'mjerët s'njofin gazin as ankimin.

Kështu mbas gjashtëqind vjetsh aty punët ishin,
Kur qe, pa pritë, nji gjamë mâ e thellë u-ndije
Sa të gjith bânë çudë, e çka do t'ish nuk dishin.

N'at rrahe dhimbet t'errtë, n'at vend shkretësije,
Ku pa váj shdridhet, por pa gëzim jetimi,
Mâ e vogla zhurmë shtie frigë nder t'mjerat Hije.

Mâ t'moçmevet (10) aty i u shoi mendimi
Tek ajo ditë, qi m'shtat i u kish shtî mneren,
Kur vetem për nji ças kish pa dritë Limi

E Ferri t'gjith ish dridhë, e i kish thye derën
Nji Burrë i rrebtë si rrfé, qi çeta çeta
Etnit kish xjerrë, e kish me marrë erën.

Prej frigës u-mblodhen pra gjith ato t'shkreta
Bashkë m'u marrë vesht, mandej u-nisne, e fielli
Kahë vite ai zâ drejtuene kambët e veta.

Tue ecë n'për mjegull, qi s'e danë kurr dielli,
S'mbramit me rresht atij i u-gjenë per ane,

---

se vertetë: ndër këta âsht edhè Virgjili, i cili i thotë Dantes: « *E se furon dinanzi al Cristianesimo, - Non adorar debitamente Dio - E di questi cotai son io medesmo* ». Dijetarët e Vjershëtorët e moçem gjinden të grumbulluem bashkë në nji pjesë të Limit; aty pra ndodhet *Homeri* e aty ka këthye prap Virgjili Maroni, i cili, mbas Alighieri-t, pat dalë nji herë me perciellë këtê .

(10) Do me thanë se ato hije, qi gjindeshin aty ç'motit, fluturuen me mendim tek ajo ditë kur Krishti ishte ulë në Lim e kishte xjerrë andej shpirtnat e Patriarkëvet të herëshëm, sikur na diftojnë këto vargje, qi Alighieri vên në gojë të Virgjilit: « *Rispose: Io era nuovo in questo stato, - Quando ci vidi venire un Possente - Con segno di Vittoria incoronato. - Trasseci l'ombra del primo parente,* ecc., ecc. ».

BKSH

Qi, për mbi t'jerë, si shqype njitet n'qielli (11).

Aty zunë vend e s'ecunit mâ prane;
E, tue pa t'Madhin ne mjerim, prej dhimbet
Per tokë syt ulne e n'ftyrë u-sbenë e u-vrâne.

Per rreth Tij mbledhun ishin t'gjith shkelqimet
T'Parnazit (12) t'herëshem, t'cilëve, tharpt si thâna,
Kështu i Verbti (13) nisi t'i u diftojë ankimet:

« O t'naltë Vjershëtorë e t'nderëshëm qi për nana
Patët Zojzit t'bukrat Vasha (14), e Djalnë (15) e ndritshëm
T'Latonës per atë, për t'cilin gzohet Hâna;

« O ju, qi jeni për mbi t'jerë n'famë t'rritshëm,
E, der qi trina mos t'i vêhet shtegut
T'jetës, prap do t'keni nderë e lavd t'perditshëm,

« Po a nuk po e ndieni at augurim, qi bregut
T'Akerontit (16) po vjen, tue na shurdhuemun,
Sikur kingalla kur âsht mbytë prej zhegut.

« A nuk po i ndieni si janë tue hinglluemun
T'nipnit e atyne (17), qi prej nji gjinijet
Me Hânë e Diell un i paçë kujtuemun?

---

(11) Homeri, për të cilin thotë Alighieri: « *che sovra gli altri com'aquila vola* ».

(12) Parnazi, mbas mythologjís, ishte mali ku rrijshin Zânat, e gjindet në fund të Shqypnis së poshtme; per *shkelqimet e Parnazit t'herëshëm*, merren vesht këtu vjershëtorët e mdhaj të moçëm.

(13) Homeri per të cilin thohet se ka kênë i verbtë.

(14-15) Mbas mythologjís zânat ishin të bijat e *Zojzit* e të *Mnemosines* e zojat e vjershës; *Apollo* a *Febi* ishte rojsi i tyne e ky thonë se ishte i biri i *Latonës* e vllau i *Hanës*, e per tê merret vesht edhe *Dielli*.

16) Akeronti, sikur thamë, ishte lumi i parë i Ferrit; rrjedh në Shqypní të poshtme, ku më duket se e thërrasin *Lumi i zí*.

(17) *Pelasgjit*, të cilët Homeri i thërret t'*hyjnueshem*.

BKSH

« A nuk po i shifni si kan dalë krejt dijet
Si shajnë e vrrasin, sikur Grat Ismare (18),
Kur n'kreme t'Bakut lodheshin prej pijet?

« Oh ç'vaj e t'zeza sot për tokë shqiptare!
T'bijt i kan tretun fyella edhe lahuta,
Si Korybantat (19) zunë me rrahë çapare!

« Oh sot Shqipënija t'pështjellet t'gjith ndër futa,
Vallet n'shêj zijet t'prâjnë e t'shuhet gazi
E Zânat t'ikin, t'mshehen nepër skuta!

« Po a thue se andejna kênka zhgulë Parnazi,
Po a thue i Kastalis (20) paska shterrun Kroni,
Po a thue n'gomar na kênka kthye Pegazi (21)?...

« M'falni, o t'Hyjnueshëm, fajin, mos m'u idhnoni
Për fjalë qi m'pshtuene gojet prej dishprimit,
E faqe Jush si dhunë mos t'i besoni!

« Por këta fatzez t'i lshoni n'dorë t'mallkimit,
Qi po dhunojnë kaq Arten (22) mâ t'madhnueme
Pa kurrfarë turpit, pa kurrfarë ndalimit.

« Guxojnë me shkelë ndër malet (23) e shêjtnueme,
Prej kah kan xjerrun Driadhat (24) e Zânat,
Tue shtîe n'vend t'tyne shtriga e bishë t'shemtueme.

---

(18) Priftneshat e *Bakut*, qi ishte zoti i vênës, të cilat, krye tri vjetësh, lutëshin *Kremet* (Bacchanalia) e tija me zhurmë të madhe, tue pí e tue u-dejë e me kângë te mârra e te poshtme. Ky êmen i u erdh prej malit *Ismar*, qi gjindet në Thraçe.

(19) Priftnit e Zojës *Qybele*, të cilët në kohë të theroreve, bâheshin si të dalun mêntsh, e këcejshin e vertiteshin tue britë e tue rrahë lodra e *çapare*.

(20-21) *Kastali* ishte nji nder kroje të zânave, e *Pegasi* ishte kali i tyne.

(22) Vjersha.

(23) Malet e zânave ishin *Parnazi*, *Helikona*, *Pieri* e *Pindi*.

(24) Këto ishin nymfat e Pyllavet.

« Aty ku para çilshin tulipanat,
Ku hije bâte Dafne (25), e erë Narqizit (26)
Derdhej, sot rriten bungat e ferrmanat.

« Sot nepër neje t'grremçave t'morrizit
Korbaça e huta (26 bis) vrrasin shtjerrtë e thershëm,
E i mblojnë bylbylve notat e parrizit.

« E t'Zânavet ndër kroje (27) t'kjartë e t'ndershëm,
Ku lahej pâcj (28) e mate zogjt Qyprina (29),
Sot bertet bretku me zâ t'shkyem e t'mndershëm,

« Po ndieni, o shokë, si këndojnë si sorrashkina (30)
Shqipëtarët e sotshëm, këqyrni si terbohen
Si cirikokat (31) kur kan ra n'stervina.

« Po a thue kështu, si këta po bajnë, do t'këndohen
Trimnít e Gjergjit t'dêjë për nji Tirteo (32),
Për t'cilin Enea (33) e Aqili (34) mund t'levdohen?

(25-26) Mbas mythologjís, *Dafne* ishte e bija e Lumit *Pénéo* e e dashtuna e Apollit; per me e pshtue prej këtij i ati e kthej në lari, qi âsht nji pêmë e bukur, me gjeth gjithmonë të gjelbër e t'erëshem. *Narqizi* ishte nji djalë i bukur fort, i cili terbue mbas bukurís s'vet, tue u-këqyrë nji ditë në nji krue, ra mbrendë e u-mbyt: Zotat paten dhimbë per tê e e ndrruen në nji lule me ket êmen.

(26 bis) *Korbaçi* (corbeau) e huti (hibou) janë dy shpend qi kan zânin të shtjerrtë e të keq.

(27) Krojet e zânavet ishin shum e kishin shum êmna, nder këta: *Kastali, hippokreni, aganippi, libethri, pireni*, etj.

(28) Pâci (cygne) âsht nji shpend ujit, i bardhë e i bukur; kështu motit thirreshin vjershëtorët.

(29) *Aferdita*, zoja e bukurís, ky êmën i ka ardhë prej ansujës Cypro, ku kushte nderim të madh: pëllumbat ishin zogjt e dashtun prej saj.

(30) Zog i bukur, por me zâ të keq e të shkyem.

(31) *Cirikoka* (corneille) âsht shpend me zâ *ogurzí* e qi ha gjâ të cofta.

(32) Vjershëtuer grek qi lulzoi rreth vjetve 670-600 para Krishtit: këndoi punë trimnije.

(33-34) *Enea* kje burri trojan, qi këndoi Virgjili n'*Eneide*; *Aqilin* e këndoi Homeri n'*Iliadhë*.

« Po si kështu, o Saffo (35), i Djalit (36) qytereo
Malli do t'ketë nderë e deka e Adonit (37)?
Çka thoni ju, Tibul (38), Katul (39) e Alqeo (40)?

« Po këta a s'e njifkan Ndjeksin (41) e Maronit?
As t'jerët (42), qi duelne tij si ata, Dardanin (43)
Qi mujtne, duelne Kalit (44) n'luftë t'Iljonit?

« Oh âsht kot t'pvesim, s'i a u kan ndije as zânin!...
E mjeft keq q'êmnin mos t'i dijnë skyferit (45),
Qi t'Tepelenit i u pat këndue Luanin!

---

(35) Vjershëtore greke qi këndoi dashunín e lulzoi rreth vjetvet 650-580 para Krishtit.

(36-37) *Djali qytereo* âsht *Eros*, i biri i Aferditës e zoti i dashunís. Adoni ishte i biri i Qinyrit, mbretit të Qypros e i dashtuni i Aferditës, e cila, në dekë të tij, bâni váj të math. Këta dy êmna shenjojnë këtu vjershen erotike e elegjiake.

(38-39-40) *Tibuli* e *Katuli* kjenë vjershëtorë latin; Alqeu kje grek: kënduen mallin e dashunín.

(41) Dante Alighieri e thërret Virgjil Maronin *mjeshtër*; per këtë, pra, ai vetë mund të thohet: *ndjeksi i tij*.

(42-43-44) Vjershëtorët *Sakespeare*, *Schiller*, *Goethe*, *Byron* njehen nder ndjeksit mâ të mdhajt e mâ të mirët të Dante Alighierit, sa thohet se duelne prej tij sikur ushtarët prej kalit në luftë të *Trojës*. Ky qytet qi thirret edhe *Iljon* a *Dardania* prej Dardanit, qi kje mbreti i parë i tij, thohet se kje djegë prej grekve mbas nji luftet qi ngjati dhetë vjet. Në ket luftë grekët paten bâ nji kal të math, në bark të cilit hynë ushtarët e tyne mâ të mirët. Trojanët, të rrêjtun prej *Simonit*, nji grek qi u diftote sikur trathtari i vendit të vet, besuen se Grekët ishin nisë; çilne, pra, dyert e thyene muret per me shtî kalin në qytet, por bânë të zezen e tyne pse naten duelen prej tij Grekët e i dhanë zjarmin qytetit.

Virgjili në kangë të dytë t'Eneides prejshkruen hyjnisht rrenimin e Trojës, si i a diftoi *Enea*, mbretneshës *Didone*. Tue folë per trathtina të Simonit mbaron me ket varg: « Talibus insidiis, periurique arte Simonis » e per grek a *Danaj* thotë kështu: « — Timeo danaos et dona ferentes — » qi do me thanë i drue Grekët edhe kur siellin dhuntina.

(45) Byron-i, në kângë të dytë të *Childe Haroldit* flet per Ali Pashen e Tepelenit, vezirim e Janinës.

« Po pse kaq fort ti, o Feb, po i bar? njiherit
Si Mides (46) pse s'po i a u bân? E ja me i shndrrue
S'po doni, o Zâna, si t'bijat e Pjerit (47)?

« Por do t'ish tepër! Mjaft i ka mallkue
Ati i hynueshëm: sikur gjethi i dushkut
Emni ka me i u hjedhë e me mbarue,

E punët e tyne kan me kênë pjellë mushkut ».

---

(46) Mbas mythologjis *Mida* ishte mbreti i Frigjës, të cilit Baku i kishte falë dhantín qi me mujtë me shndrrue n'ar gjithshka të perkitte. Ndodhi, qi leu nji kundershtim ndermjet të zotit *Pan* e të *Feb Apollit*, e zgjodhen per gjykatës Miden, qi do të date se cili nder ta dijte me i ra mâ mirë zumares. Mida gjykoi Panin mâ të dijshem e atëherë Feb Apolli u-idhnue e per damtim i bâni me i dalë Mides veshët e gomarit. Mida, prej turpit, q'at ditë lidhi rreth krejet nji shall per me i mshehë e askush nuk dite se i ka veç berberi qi e rruete, të cilit i kishte dhanë shterngim të math qi mos me i diftue kuj. Ky i mjeri nuk tha gjâ per disa dit, por së mbramit nuk mujt me u-durue mâ e tue drashtë me i thanë kuj, çili nji gropë në dhé e briti: « Mbreti Mida ka veshët e gomarit! » Nuk kaloi shum kohë e n'at vend lenë do pêmë si kallama me gjeth të hapët e të gjanë, të cilët kur i lote era, bertitshin: « Mida ka veshët e gomarit! ».

(47) Mbas mythologjís të bijat e Pjerit ishin do vasha, qi guxuen me thanë se këndojshin mâ bukur e mâ ambel se zânat, këto, pra, u-idhnuen kundra tyne e, per me i u dhanë nji pendesë, i shndrruene në *grizhla* (fr. pies, tosk. laraska) shpend me zâ të keq.

PENGU I NDERIMIT

Q' se, or Zot, me Lahutë (1) t'ande, qi vetë Dielli (2)
T'a fali e n' t' cilën t' msoi Orfeu (3) me dredhe
Notat e bindëshme, ngaha t' Tebes fielli
Xûn t'moçmet ledhe;

Q' se Ti, hyjnín tuj thithun n'krue (4) t'Pegasit,
Nrër Zanâ u njite e ndimën i a u kerkove,
E me to bashkë mandej, n'maje t'Parnasit
Kângën fillove;

At kângë me t'cilën t'rrebtit fis t'Shqiptarëve
Nderen i a u solle n'vend tuj na diftue
Si, prej anmiku, trimnisht dhén e t'parëve
Dijn t'bijt me prue;

Ç'at herë po, jam tuj pritë ndo a do t'lëkundet
Gjumit, nga vargu i yt depertues Shqipnija;
Syt a do t'hapë n'dritë e a thue do t'shkundet
S'pîmit djelmnija.

E prita t'shoh nipnín e Kastriotit
Rreth Tejet tuj u mbledhun, t'shpejtë si era,
Si prâne *Marash Ucit* (5), *Lekët e Hotit* (6)
U mblodhen at hera:

---

(1) Lahuta e Malcis
(2) Feb-Apolli, zoti i muzikës e i vjershës.
(3) Thohet se muret e Tebes u-ngrehen nga fuqija e kângës s'Orfeut e t'Amfionit.
(4) Krue në rranzë të Zênave, i hapun prej Pegasit, qi ishte kali i tyne.
(5)Marash Uci nji ndër burra të kënduem në *Lahutë të Malcis*, aj qi dha kushtrimin.
(6) Dielmt e Hotit thirren me ket êmën.

BKSH

E t'ndigjoj ndo' i djalë tuj thirrë m'kish kânde
N'lavd t'and *Zânën* e ndritshme t'*Veleçikut* (7);
Atë Zânë, qi t'idhta nâmët vjet, npër gojë t'ande
I a lshoi anmikut.

Po me t'xetë t'madh, me zêmer t'flakët dishrova
Qi e nderës e e frytit le t'i vijte dita
Lahutës së hyjnueshme: por se kot prigjova
Kot deri sot prita!

Po prita kot!... i thatë m'qindroi dishiri,
Zêmra m'u-shtyp për nen at pshtjellë qetësije;
Nuk luejti kush: kahë Veri as kahë Epiri
Nji zâ s'u ndie.

A thue, pra, me t'vertetë se gjumi i dekes
Shqipnín na e paska zânë e nuk po e lshueka?
A thue se ndër dej t'saj aj gjaku i Lekes
Mâ nuk po vlueka?

Po a kaq na kènka prishë zêmra shqiptare
E kênka bâ me gur prej njij gjinijet,
E mâ s'ushqyeka n'vedi si n'e pare
Ndiemje trimnijet?

Ah, jo... Shqiptari â prap skyfer skyferit
Si dikur ish; por n'zêmer kaq perkitun
E ka ky zâni i yt, sa të gjith nji herit
Kanë mbetë t'çuditun.

E, sikur në pyllë bylbyli, prej agimit,
Notat e veta dridhë, qi bishët perkulin,
Zogjt tjerë perpara tij, si prej nderimit,
Zânin t'gjith ulin,

(7) Zâna, së cillës i u fal auktori. Për të gjitha kto fjalë si edhe per tjerat qi ndodhen të shenjueme shih *Lahutën e Malcis*.

Edhe Shqiptarët ashtu; ç'at herë qi ushtima
E Lahutës s'ate nisi me tingllue,
Shuen kângën të gjith e, sjellun kah Zadrima, (8)
Zûn me ndigjue.

E po ndigjojn... e i valles ambelcimi
Tue i ngrehë po shkon; mâ fort n'dishír po ngrohen
Per tê... jo gjumit pra, por nga mallimi
S'po dijn t' zgjohen.

Heshtje diftuese âsht kjo, sa un sot guximin
Frigshëm me e thye po marr, te Ti tue pshtetun
Ket punë rreth Artes (9), qi ndër ne lulzimin
Npër Ty ka gjetun.

Ah po! Ty due t'a pshtes, pse hija e jote
Mungesat do t'i a mblojë, çmim do t'i ape;
Jo vlera e vet, por emni i yt npër bote
Do t'a perhapë.

Të lutem, mos e perbuz! Tuj e pelqye
Ti, or Zot, edhe nga tjerët do t'jetë e çmueme
E do t'xejë të rijt, mbas shembllit t'and me krye
Vepra t'amëshueme.

Po, mbas gjurmës s'ate... pse si n'luftë mizore
Na leu Hylli i Shqipnís, qi Knjazit tutën
I shtini at herë, kshtu Hylli i Zânës Arbnore
Leu me « Lahutën »!

---

(8) Në Zadrimë ndodhet katundi i Fishtës, ku leu auktori i *Lahutës së Malcis*.

(9) Vjersha.

BKGH

PREJ GJUHE SË HUEJ

BKSH

BKSH

GJITHËSHKA KTHEN!

TUTTO RITORNA!

(*Bâmun shqip prej gjuhës italjane*)

— Moj vajz' po çka po bân ktu ndej' te dera
Me sy t'vajshëm n'at udh' lark tuj shikjue?
— « Ah! me e dijt' ju! T'shkren nanën t'ême at hera
Kur diq ktej pari m'e shtî n'dhe e kan' çue:
M'kan' than' qi andej prap ka me kthy nji dit';
E pra tash katër vjet jam ktu tuj e prit'! »
— O, çupëza e mjer'! Po ktu çka rrî me bâ?
A s'di se t' deknit s'kthejn n'ket dhe kurrmâ?!
— « Lulet e mija kthejn prap n'kopësht, kthen hana,
Kthejn prap n'qiell hyjzit, ka me m'kthye 'dhe nana! »

BKSH

VLERA E KËNDIMIT

N'kjoftë se kush s'i bije mbrapa, sa â i rí,
Menden me dije t'nderëshme m'e lulzue,
Kur koha e pjekun per tê ka me mrrî
Pse ka bjerrun aq t'mirë ka me u pendue;
E lypë at herë, por gjindet me duer tha,
Mujte, nuk dote; do, por s'mundet mâ.

BKSH

FËMIJA I DEKUN S'AMËS S'VET

Prej mejet syt t'u sielli,
Tash mâ fshij ata lot;
M'kqyr mue, m'kqyr, nana e ambël,
Jam un, jam djali i jot;
Jam n'prehen t'parës dashtní,
Ku deka s'ka fuqí .

Pse herë per herë at rreze
T'mekun e tue prendue
Kujton, me t'cilen m'shndritej,
N'udhë t'vrapshme tue kalue,
Ajo ftyrë gjith paqtim,
E mendja e shpirtit t'im?

M'rrethon dritë e pa matun
Nder kto t'pa sosme shpija,
Ktu kam dijen e ênjvet,
I u gias kahë bukurija,
Zoti n'mall t'vet m'knaqë mue,
O nanë, gjithnji mirë t'due.

BKSH

I TRETUNI

Njatje prej s'largut, ku mbaron qielli,
Ku i tash sa n'ujna t'detit ra dielli,
Kreshtës drandofilljet tue dhanë shkelzim
Asht vendi i im.

Oh! n'ket herë t'mallshme, n'ket herë kaq t'hishme
T'mund t'kishe mbrapa pupla t'fuqishme!
O Zot! kish t'mujshe qi, si mendoj
Aq shpejt t'flutroj!

Dojshe me t'buten, t'leten puhí
Mbi lule t'kodrës t'etenve t'mí
T'ulem, me t'ambel máll t'puthi at dhé
N't'cilin kam lé.

Shif, shif sa bukur ajo qiellë qeshë,
Si rreth-e-rrethin me t'rimt e veshë!
Oh, sa kujtime, per mue gjith máll,
Te zêmra m'njáll!

Atje t'shpís s'prindve t'mí ndodhen gzimet,
E t'mallit t'parshem atje kujtimet,
Atje ambëlsimi i ditve t'gazmueme,
T'dlira e t'kullueme;

Asht atje kisha, janë ata elterë
Ku luta Zotin per t'parën herë,
Kur si nji rreze diellit e dlír
Ish shpirti n'hír.

Nen t'paqten hije, qi elterët shêjtnojnë,
E t'mí mâ t'shtrêjtvet eshtnat pushojnë;
N'dekë, nanë, me babën dhe ti bashkue
Je tue pushue!

Oh! për t'mí vllazen ç'fat, qi nji ditë
Kan për t'pushuemun bashkë me ta njitë!
S'ka veç per t'kênun n'mjes t'ksajë dashtní
Ky djalë fatzí?!...

LUFTARI TUE DEKË

M'lêni me e puthun — flamurin t'im,
Qi n'ket gjak lamun — edhe kuqlon;
Ai per tubë t'ime — ish famë, nderim;
T'pshtjellë tash nji nieri — qi â kahë mbaron.

M'vjen t'fikët... nji e dridhun — per shtat ftoftë m'nget...
Po ktu, m'fushë t'lame, — me dekë dishroi;
Mbasi nenkryes — mâ i mirë s'u gjet
Se dheu, ku i yni — gjak si krue shkoi.

Lamtumirë! vllazen — armësh e nderimit!
Tash t'gjith punës ngani — me i dhanë mbarim;
Bâni qi e kandshmja — kanga e fitimit
T'm'mrrijnë e per t'mbramen — herë t'm'bijnë paqtim.

E kur, të kthyemun — n'vend t'uej, në shpí
Nji ditë do t'gjindeni — t'lír e n'gazmend,
Edhe n'mjes t'gzimeve — bashkë me gjiní,
Për kê ka dekun — t'i u bjerë ndër mênd!

BKSH

HYMNË PËR SKANDERBEGUN

Në të V Qindare të lemjes së Tij
(L. Conforti)

« Mbi tokë nji ulâ këso dore moskurr nuk u tfaqësue
« As kurr mâ s'do t'faqësohet!... » Për t'madhin anmik thote
Kështu Muhameti i madhi, mbas qi ndër lufta pështue,
Shpatën e Tij t'pavdekun nji ditë me i lypë dërgote .

Mbi tehin e shpatës s'ime rrî gjaku i grumbulluemun
I Turqvet t'mujtun mejet, e aty ka Mordja shpí!
T'përgjegjun dha kështu i rrebti kryetar qi kish mprojtuemun
Shqypënin e Tij trimoshen, presë e njij fati t'zí.

Skandër i ri, i vërteti kaluer ndër t'jerë kalorë,
Gjerq Kastrioti i vetmë pushtojti t'panumërueshmet
Ushtrina t'Osmanllivet: e spërûnet flaturore
Porsi rrufeja Aj shtyte ndër shtigjet mâ t'thepueshmet.

Ai priti e ndali vrapin e t'egërvet t'pa-fé
Mbi qytet t'Romës t'drejtësuemun. Vetëm me nji grusht trima
Luftoi n'emën t'Ungjijvet e mujti e pështroi për dhé
Njizet e dy herë Turqit tuj hjedhë mbi ta rrênima.

Atëherë, kur mbi Moravën ne Nish t'parin gjemim
T'dashtunës Atdhés s'vet gjegji, e shpijat e çpërdara
Mbi t'lartat kreshë ku lene bashkote n'nji mendim,
T'vetvet treqind ulâna xu tha: Vëllazën përpara!

E tuj përdredhun pallën, porsi vetima t'rrebtë,
N'mes t'tijvet t'mbledhun n'Dibre për poshta t'errëshmes natë
Çoi krye n'shêj lirije, s'i u dha pështim Turqvet t'zgjebtë
E n'rrânxë t'murevet t'saja i vuni t'gjith nën shpatë.

T'Okridhes te kufini, n'Krue, n'madhështorin vend,
Kje bâ prej Tij rob pasha. Pleqësija n'Venecí,
Tuj ndrrue fjalët e dyshme me shpejt n'nji t'haptë gazmend
Luti mundëtarin t'lidhin me tê besë e miqësí.

I vetëm e i pamundun gjithmonë, kundra tuj dale
Fatit anmik e t'vështirshëm, me Mordën tuj luftue,
Hap e për hap Ai emnin e dheuthit t'Tij me male
Lavdoi për sypri anmiqvet, dhe shordën tuj i a ndrrue.

Por lodhë ne 'i mrâm e përujtun prej ethesh t'idhëta e t'zeza
Për afër rrethit t'Shkodrës i kecej kalit me famë,
E u hodh sulmit t'ushtrivet t'Turkut me i dalun treza
E me marrë gjaknë e gjakut qi ish dërdhun e bâ lâmë.

As para vorrit Tijnaj e Turkut t'zí mënija
S'deshi t'qindrojë e t'ndalet, me eshtna si bân hire,
Shkelën me kamë kot tokën e t'nderëshmevet gjurmë t'tija,
Pse i Tij kujtimi nesrë do të këthejë t'japë dritë mâ t'dlire.

Jo pluhënin e Tij era, jo t'gjith s'do t'a ketë fshirë,
Pse nji shkendizë e vetme t'parzmës me nderë t'këtij Jari
Do t'këthehet t'i bâjnë Turkut luftë t'ashprë t'pamëshirë
Mbas qi n'çdo Shqypëtar ndodhet nji e rrebtë zêmrë ushtëtari.

BKSH

BKSH

NË GJUHË LATINE

BKSH

BKSH

ELEGIDION

Sicut apes operosa volati per amoena vireta,
Atque levis carpit sedula dulce thimum,
Ambrosios ac alveolo ingerit ipsa liquores
Compleat ut dulci strenua melle favos;
Mellifer et lectis exercitus obstrepit herbis,
Cuncta simulque phalanx itque reditque fequens,
Ex te, sicut apes ex floribus, inclita Virgo,
Exopto succos carpere mense brevi.
Sacra propago, tui cor nostrum flagrat amore;
Ac te quam possum semper honore colo.
Laudes exornare tuas ego carmine sumo,
Virtutesque tuas carminibus celebro.
Tu tamen esto opere in parvo dulce levamen,
Ac mihi tu vires addere Virgo potes.
Spretos versus, quos parva modulabor avena,
Versus, quos omnes temnere nox capient,
Illos ne temnas; ast accipe, Virgo benigne;
Ex imo namque isti corde meo veniunt.
Nil verbis opus est; nunc sumo tendere vela,
Atque a te imploro denique subsidium.

RVSH

ELEGIDION

Ut suaves violas occultant gramina densa,
Ac illas umbrant mobilibus foliis;
Esti sint parvae ac ignoto cespite tectae
Ex illis verum dulcis odor redolet;
Suaves ut violas humiles sic inclita Virgo
Se voluit semper condere terrigenis.
Aethereas voluit sic illa venire sub auras,
Atque suam vitam ducere sic voluit.
Cur celebrata insigni, Virgo illustris, honore
Te occultavisti terrigenis oculis?
Adae prisco non maculasti crimine corpus,
Celasti immodice tu hoc oculis hominum.
Mater tu Domini, qui totum numine complet,
Inclita quare a te gloria tecta fuit?
Tu Gnatum Dominum, cui vitam Virgo dedisti
Cur quaesivisti in limina ferre sacra?
Dulcis vox tua reddita sed mihi fertur ad aures:
Me spernens valde complacui Domino;
Ut foliis violas occultant gramina densis,
Sic et ego volui me abdere terrigenis.

BRILL

ELEGIDION

In pulchris ut splendent passim lilia campis,
Ac fragrat suavi plenus odore locus;
Et semper nitida ad coelum capita ardua tollunt
Et flores spernunt atque nitore micant;
Sic, ut lilia, Virgo magni sponsa Tonantis
Cunctis prae sanctis virginitate nitet.
Illa Adae nascens non novit crimen avitum
Omnibus et maculis intemerata fuit.
Et Dominus Mariae sat virginitatis odorem
Semper dilexit complacuitque satis.
Salve inter cunctos homines castissima Virgo,
Salve sacra parens immaculata Dei.
Iam Daemon miserae deceptor subdolus Evae,
Qui atro insectatur terigenas odio,
Dirus et infestus toto imperitabat in orbe,
Ducebatque homines in loca tartarea.
Tu caput eius calcasti pede Virgo sacrata,
Atque suum durum perdidit imperium.
Nostras primiparens maculavit crimine mentes,
Nos purgasti omni crimine, Virgo sacra.

BNSH

RADHUE KRONOLOGJIK I VJERSHAVET

1897

Elegidion fq. 84-85-86 - nxjerrë prej arkivit të Kolegjës Saverjane në Shkodër.

1900

Z. Gegë Postrippës fq. 37-38 - U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 1, Vit. IV nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Nji lules së veshkun fq. 39 - U.botue te « Albania » e Brukselit Nr. 3, Vit IV nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Kujtimi i të dashtunvet fq. 42-43-44 - U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 4, Vit. IV nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Prendvera fq. 40-41 . U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 6, Vit IV nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Dita 29 *Tetuer* 1900 fq. 54-55 - U-botue te « Albania » i Motit té Pesët - Vellim E faqe 75.

1901

T'jalum Atdhetarit të Kosovës fq. 51-52-53 - U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 3, Vit V nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Dëshir! fq. 45 - U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 5, Vit V nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Gjithëshka kthen! fq. 76 . U-botue te « Albania » e Brukselit Nr. 10, Vit V nên pseudonimin Jakin Shkodra.

1902

Shqypja e Burrit fq. 56 - U-botue te « Kalendari Kombtar » - Sofi - nên pseudonimin Jakin Shkodra.

1903

Dallendysha u-këthye fq. 46-47 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 2, Vit VII nên pseudonimin Jakin Shkodra.

Marci fq. 31-32 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 3, Vit VII nên pseudonimin Jakin Shkodra.
Kangë fq. 57-61 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 5, Vit VII nên pseudonimin Jakin Shkodra.

1904

Hymnë për Skanderbegun fq. 81-82 - U-botue te « La Nuova Albania » e Napolit Nr. 3, Vjeti III . I fruer, nên pseudonimin Hamidi.
Qindresa fq. 62-63 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 10, Vit VIII nên pseudonimin Lek Gruda.

1905

Shpis s'ime fq. 48 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 2, Vit IX nên pseudonimin Lek Gruda.
Madhnija e Zotit fq. 28.
Prendvera fq. 29.
Vera fq. 29.
Vjeshta fq. 29.
Dimni fq. 29.
Stinët e motmotit fq. 30.
Fëmjia prekës fq. 36.
Rrencaku fq. 35.
Mësimi fq. 33.
Mbarimi i vjetit të shkollës fq. 34.
Vlera e këndimit fq. 77.
Fëmija i dekun s'amës s'vet fq. 78.
I tretuni fq. 79.
Luftari tue dekë fq. 80.
U-botuen te libri « Kndime t'para per Msojtore Filltare t'Shqypnis » - Napoli, nên pseudonimin Lek Gruda.

1906

Deka e Zânavet fq. 64-70 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 5, Vit X nên pseudonimin Lek Gruda.
Pengu i nderimit fq. 71-73 . U-botue te vepra « Vargënimi në gjuhe shqype » - Napoli, nên pseudonimin Lek Gruda.
Zogzës kryezezë fq. 49-50 - U-botue te « Albania » e Londonit Nr. 6, Vit X nên pseudonimin Lek Gruda.

BKSH

BKSH

DIFTOJSI

Parathanje	fq.	5
Luigj Gurakuqi	»	7
Fluturim	»	21
S'këndon bylbyli	»	22
Peng nderimit	»	23
Syrgjyn-vdekur	»	25
Madhnija e Zotit	»	29
Prendvera	»	30
Vera	»	30
Vjeshta	»	30
Dimni	»	30
Stinët e motmotit	»	31
Marci	»	32
Mësimi	»	34
Mbarimi i vjetit të skollës	»	35
Rrencaku	»	36
Fëmija prekës	»	37
Z. Gegë Postrippës	»	38
Nji lules së vehskun	»	40
Të përgjegjun	»	40
Prendvera	»	41
Kujtimi i të dashtunvet	»	43
Dëshir	»	46

BKSH

Dallëndysha u-këthye . . . . . » 47
Shpís s'ime . . . . . » 49
Zogzës kryezezë . . . . . fq. 50
T'falun atdhetarit të Kosovës . . . . . » 52
Dita 29 Tetuer 1900 . . . . . » 55
Shqipja e Burrit . . . . . » 57
Kangë . . . . . » 58
Qindresa . . . . . » 63
Deka e zânavet . . . . . » 65
Pengu i nderimit . . . . . » 72

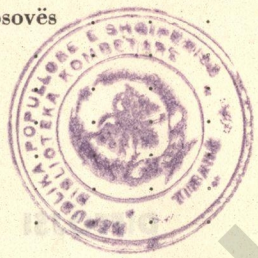

PREJ GJUHE SË HUEJ

Gjithëshka kthen! . . . . . » 77
Vlera e këndimit . . . . . » 78
Fëmija i dekun s'amës s'vet . . . . . » 79
I tretuni . . . . . » 80
Luftari tue dekë . . . . . » 81
Hymnë për Skandërbegun . . . . . » 82

NË GJUHË LATINE

Elegidion . . . . . » 87

Radhue kronologjik i vjershavet . . . . . » 90

BKSH

BKSH

Finito di stampare il 6 agosto 1940-XVIII
per i tipi delle Arti Grafiche LATERZA & POLO - Bari

BKSH

BKSH

BKSH

10 Lekë